

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

SYNDROM CAN A DRUHOTNÁ VIKTIMIZACE OBĚTI ZE STRANY MÉDIÍ: KAUZA KUŘIM

Vedoucí práce: Dr. Ing. Alois Křišťan, Th.D.

Autor práce: Lenka Vališová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: IV.

Forma studia: Prezenční

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29. března 2011

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Dr. Ing. Aloisu Křišťanovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 DÍTĚ A JEHO ZÁKLADNÍ POTŘEBY A PRÁVA	8
1.1 Dítě a jeho základní potřeby	8
1.2 Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti	9
1.3 Vybrané mezinárodní dokumenty věnující se ochraně před druhotnou viktimizací	11
1.4 Vybrané zákony týkající se práv dítěte a ochrany před druhotnou viktimizací	12
2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SYNDROMU CAN	14
2.1 Stručná historie syndromu CAN	15
2.2 Týrané dítě	16
2.2.1 Fyzické týrání	16
2.2.2 Psychické týrání	17
2.3 Zanedbávané dítě	18
2.4 Sexuálně zneužívané dítě	19
2.5 Ochrana dítěte před týráním, zneužíváním a zanedbáváním	20
3 MÉDIA A JEJICH VLIV NA OBĚŤ TRESTNÝCH ČINŮ	21
3.1 Masová média	21
3.2 Etický kodex médií	23
3.3 Realizace zásady veřejnosti v trestním řízení	24
3.4 Vliv médií	25
3.5 Druhotná viktimizace oběti ze strany médií	26
3.6 Úloha státu při ochraně před druhotnou viktimizací	30
4 KAUKA KUŘIM	31
4.1 Rozbor kauzy Kuřim	33
4.2 Druhotná viktimizace ze strany médií v kauze Kuřim	36
4.3 Co bylo kauzou Kuřim porušeno	38

4.4	Legislativní důsledky kauzy Kuřim	41
4.4.1	Novela Trestního řádu	42
4.4.2	Novela Trestního zákona	42
4.4.3	Novela Zákona o ochraně osobních údajů	42
	ZÁVĚR	43
	Seznam použitých zdrojů	45
	Seznam příloh	51
	Přílohy	
	Abstrakt	

ÚVOD

Moje práce se jmenuje Syndrom CAN a druhotná viktimizace oběti ze strany médií: Kauza Kuřim. Toto téma jsem si vybrala právě kvůli kauze Kuřim. Od počátku jsem sledovala vývoj tohoto případu a byla jsem čím dál víc překvapena, o čem všem se psalo v novinách a na internetu a také vysílalo v televizi i rádiu. Tito chlapci z kuřimské kauzy byli týráni nejen vlastní matkou a dalšími osobami, ale také naší společností. V tomto případě tedy selhala jak rodina, tak i náš stát.

To je hlavní důvod, proč jsem si toto téma vybrala. Rodina je v životě každého člověka moc důležitá, a pokud nefunguje tak, jak by měla, dítě si to nese v sobě po celý svůj život. Pokud zklame rodina, je povinna se o dítě postarat společnost, ale pokud zklame i ona (ve formě druhotné viktimizace), tak kde má potom dítě najít nějakou ochranu?

Cílem mojí bakalářské práce je zkoumat, jak média mohou poškodit oběť trestného činu a na příkladech názorně demonstrovat, jakým způsobem se to děje.

Nejlepší postup řešení stanoveného problému je uvést několik příkladů, dokázat na nich druhotnou viktimizaci oběti ze strany médií a věnovat se konkrétní podobě této viktimizace.

Moje práce se dělí na dvě části. V první části se zabývám primární viktimizací (syndromem CAN) a ve druhé části řeším konkrétní podobu sekundární viktimizace.

Primární viktimizace je konkrétní trestný čin, v případě dětí syndrom CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte). Druhotná viktimizace je následné poškození a to mohou způsobit také právě média. Dnes se o druhotné viktimizaci ze strany institucí a vyšetřovatelů hodně mluví. Do toho patří například nevhodné otázky při výslechu, opakované výslechy, dlouhé lhůty, nepřiměřené jednání ze strany vyšetřovatele atd. O druhotné viktimizaci se ale jedná také v případě médií, která nerespektují práva oběti a veřejně sdělují celé společnosti všemožné detaily, jen proto, aby získala větší publicitu.

Jak už z názvu napovídají syndrom CAN a Kauza Kuřim, tak se ve své práci věnuji převážně dětským obětem trestných činů, proto začínám tématem dítě, protože každé dítě má své základní potřeby a práva. Primární a sekundární viktimizací jsou porušovány některé mezinárodní dokumenty a zákony týkající se rodiny a dětí, proto se i o nich ve své práci zmiňuji.

Dále charakterizuji syndrom CAN, kde jsem se dotkla historie a také se zabývám týráním, zanedbáváním a sexuálním zneužíváním a jeho ochranou před těmito jevy.

Třetí kapitola je věnována médiím a jejich vlivu na oběť trestného činu, kde charakterizuji masová média, zmínila jsem zde také etický kodex médií a realizaci zásady veřejnosti v trestním řízení. Tato kapitola je podle mého názoru stěžejní, protože zde podrobněji popisují sekundární viktimizaci a věnují se vlivu médií na oběť trestných činů.

V první části své práce se tedy spíše zaměřuji na obecné termíny, zatímco ve druhé části rozebírám konkrétní případ a to velice medializovanou kauzu Kuřim, kterou uvádím jako negativní příklad vlivu médií na oběť a zkoumám zde, co vše bylo touto kauzou porušeno.

Případ kauzy Kuřim jsem si vybrala záměrně, protože je podle mne tato kauza vzorovým příkladem sekundární viktimizace. Na tomto příběhu je velice dobře znát, jak se všechny podrobné informace o dvou nezletilých chlapcích, které by měly být utajeny, celkem snadno dostaly na veřejnost a téměř každý člověk znal jména všech zúčastněných osob (včetně nezletilých), mohl shlédnout video se šokujícími záběry týrání a přečíst si téměř doslovné výpovědi. V kauze Kuřim zkrátka došlo k řadě pochybení, jimž se budu ve své práci věnovat a která přispěla k sekundární viktimizaci oběti.

V práci se také zabývám legislativními důsledky kauzy Kuřim a to konkrétně novelou trestního řádu – tzv. „náhubkovým zákonem“. Do nedávné doby totiž byly ve věci ochrany oběti před druhotnou viktimizací naše zákony nedostačující, což se změnilo až novelizací trestního řádu a k tomu také přispěla právě kauza Kuřim. Tato novela vyvolala velké negativní ohlasy a vláda dokonce uvažuje o jejím zmírnění, ale co se týká ochrany obětí před druhotnou viktimizací, tak je to určitě pokrok.

Základní literaturu jsem čerpala převážně od známých autorů, jako jsou Dubský, Dunovský, Dytrych, Jirák, Končelík, Kunczik, Langmeier, Matějček, Matoušek, Vaníčková, Vesecká, Vlčková, Weiss a mnozí další. Dále jsem čerpala i ze zákonů, časopiseckých a novinových statí a elektronických dokumentů.

1 DÍTĚ A JEHO ZÁKLADNÍ POTŘEBY A PRÁVA

Začínám touto kapitolou, protože se v další části zabývám syndromem CAN a ten se týká výhradně dětí. Syndrom CAN dítě vždy nějak poškozují, ať už jeho tělesný, psychologický ale i společenský vývoj. Prvotním zájmem každého státu by mělo být takovému poškození zabránit. Státy by měly převážně zaměřit svoji pozornost na prevenci, ale měly by i umět dobře postupovat v případě, že taková událost nastane. Ochranou dětí se zabývají mnohé zákony a mezinárodní dohody (stejně jako ochranou před následnou druhotnou viktimizací). Důvodem toho, že musí být legislativně formulovány, je, že se jedná o závažný problém, který nelze přehlížet.

Svoji práci jsem tedy chtěla začít dítětem, kdo dítě je a jaké má potřeby a práva. Tím, že média zveřejňují podrobné informace o dětských obětech trestných činů, porušují práva dětí a také národní a mezinárodní zákony a dohody a následně tím dětské oběti druhotně viktimizují. Některé mezinárodní dohody se druhotné viktimizaci ze strany médií hodně věnují, to je také známka toho, že se mediální druhotná viktimizace oběti nedá podceňovat.

Vybrané dokumenty a zákony zde zmiňuji záměrně, protože s nimi v další části pracuji a to konkrétně v kapitole 4.3 „Co bylo kauzou Kuřim porušeno“, ve které uvádím, jak byly tyto zákony a dokumenty konkrétně porušovány a také kým.

1.1 Dítě a jeho základní potřeby

Dítě je osoba mladší 18 let a jako takovému by se mu měla věnovat zvláštní pozornost a péče. Každý stát by měl děti chránit před nepříznivými vlivy, které by mohly negativně působit na jeho zdravý vývoj.

Každé dítě má své vlastní zájmy a názory. Zájmům dítěte by se měla dávat vždy přednost. Není ale vždy snadné poznat, co je v zájmu dítěte, právě proto je dobré poznat názor dítěte a připisovat mu takový význam, podle věku a rozumu dítěte a také podle situace. Obecně je samozřejmě jasné, že prvořadým zájmem dítěte je jeho plný a harmonický vývoj v rodině, která ho zahrne láskou a porozuměním a kde bude pod ochranou před jakýmkoliv ubližováním.¹

Primární a sekundární viktimizace tento plný a harmonický vývoj narušují, jsou tedy nežádoucí a společnost by se měla tyto jevy snažit odstranit.

¹ KOVAŘÍK, J. et al. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*, s. 20.

Každý ví, že malé dítě má mnoho potřeb. Nejlepším způsobem jak zajistit dítěti jeho základní potřeby je výchova jeho milující rodinou, která dítě přijme a ono si k ní vytvoří citovou vazbu, má komu důvěřovat a na koho se obrátit. Dítě totiž potřebuje bezpečí a životní jistotu, kterou by mu měla zajistit právě jeho vlastní rodina.

Vlastní fungující rodina je tedy dokonalým místem pro naplnění potřeb a řádný vývoj dítěte.²

Rodiče by měli svému potomku zaručit a poskytnout základní výživu, obstarat mu ošacení a zajistit mu vhodné obydlí. Rodiče také ručí za to, že bude mít dítě zajištěnou zdravotní péči a také přístup k základnímu vzdělání. (To bývá označováno jako teze minimálního zaopatření – Minimum Provision Thesis).³

Základní potřeby, ať už dětí nebo i dospělých, jsou uváděny u více autorů, jako například pyramida potřeb podle amerického psychologa A. Maslowa (příloha I).

V kuřimské kauze, kterou uvádím ve druhé části, byly základní potřeby dětí porušovány. Věnuji se tomu v kapitole 4.1 „Rozbor kauzy Kuřim“.

1.2 Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti

Děti mají mnoho práv, jsou to například právo na život, zdravotní péči, jméno, národnost, ale i třeba právo na ochranu soukromí. Práva dítěte jsou zakotvena v různých mezinárodních dokumentech, jako například v Ženevské deklaraci práv dítěte, ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Chartě práv dítěte, Úmluvě o právech dítěte a dalších.

V roce 1924 přijala Liga národů tzv. Ženevskou deklaraci práv dítěte, zavazující členské státy poskytovat všem dětem co nejlepší péči a dbát na jejich zdravý vývoj. Dále zdůraznila povinnost státu chránit dítě před týráním, zneužíváním a zanedbáváním.⁴

Všeobecná deklarace lidských práv byla ratifikována Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948. Hned v úvodu je řečeno, že podstatou svobody je uznání přirozené důstojnosti a stejných a nezcizitelných práv celé rodiny a že je nutné chránit lidská práva zákonem.⁵

V článku 12 tohoto dokumentu se hovoří o tom, že „*nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, rodiny nebo domova, ani útokům na svou*

² VRTBOVSKÁ, P. Moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné rodinné situaci. *Sociální práce*, s. 37 – 45.

³ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 133.

⁴ DUNOVSKÝ, J., MITLOHNER, M., HEJČ, K. et al. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*, s. 16.

⁵ NOVOTNÁ, V., ŠŤASTNÁ, J. *Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti*, s. 7.

čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.“⁶

Spojené národy schválily v roce 1959 Chartu práv dítěte, jež se účelově zaměřuje na ochranu a optimální vývoj každého dítěte. Stát má dítěti poskytnout veškeré prostředky k tomu, aby se mohlo rozvíjet zdravým způsobem a v podmínkách svobody a důstojnosti. Dítě má být chráněno před jakýmkoli zneužíváním, ubližováním, vykořisťováním a zanedbáváním. Charta práv dítěte dokonce významně ovlivnila tehdy připravovaný československý zákon o rodině, přijatý v roce 1963 a také je předchůdkyní Úmluvy o právech dítěte.⁷

Valné shromáždění OSN přijalo dne 20. listopadu 1989 Úmluvu o právech dítěte. Tento dokument je jako celek zaměřený na vytvoření dobrých podmínek na zdravý vývoj dítěte, zaručení jeho primárních práv a jeho ochranu před jakýmkoliv násilím, zneužíváním, či vykořisťováním.⁸

Článek 3 tohoto dokumentu vyzdvihuje, že zájem dítěte musí být vždy a za všech okolností na prvním místě.⁹

V článku 16 je zde zdůrazněno (stejně jako ve Všeobecné deklaraci lidských práv), že *„žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny nebo domova, ani nezákonným útokům na svou čest a pověst.*“¹⁰

Článek 19 zaručuje, že smluvní státy učiní veškerá možná opatření k tomu, aby ochránili děti před veškerým násilím.¹¹

Ve většině těchto dokumentů je zdůrazněna ochrana dítěte a jeho zdravý vývoj. Opakují se zde práva dítěte na ochranu před týráním, zneužíváním a zanedbáváním (ochrana před syndromem CAN) - tedy veškerým násilím a vykořisťováním a právo dítěte na ochranu soukromí, rodiny, domova a své důstojnosti (tedy ochranou před druhotnou viktimizací). Tyto mezinárodní dokumenty samozřejmě obsahují mnoho dalších práv dítěte, ale pro účely mé práce to postačí, protože právě tato práva dítěte nebyla v kuřimské kauze respektována.

⁶ Všeobecná deklarace lidských práv

⁷ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 36.

⁸ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 3.

⁹ Zákon 104/1991 Sb., O Úmluvě o právech dítěte

¹⁰ Zákon 104/1991 Sb., O Úmluvě o právech dítěte

¹¹ Zákon 104/1991 Sb., O Úmluvě o právech dítěte

1.3 Vybrané mezinárodní dokumenty věnující se ochraně před druhotnou viktimizací

Existuje celá řada mezinárodních dokumentů, které se zabývají přímo ochranou před druhotnou viktimizací. Uvádím zde Rámcové rozhodnutí Evropské unie ze dne 15. 3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení a Doporučení (2006) 8 Výboru ministrů na pomoc obětem trestných činů.

V preambuli Rámcového rozhodnutí Evropské unie ze dne 15. 3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení je zakotveno, že je třeba „*přihlížet k potřebám obětí a vyhovět jim komplexním a koordinovaným způsobem, aby se zabránilo přijímání dílčích, či nesusoudných řešení, jež by mohla oběti způsobit druhotné poškození.*“¹²

Článek 8 uvedeného Rámcového rozhodnutí klade důraz na předcházení vzniku sekundární viktimizace obětí trestné činnosti a vyzdvihuje právo na ochranu soukromí. Členské státy mají zabezpečit ochranu oběti, obzvláště v oblasti jejich bezpečí a soukromí.¹³

Odstavec 2 dotyčného dokumentu zdůrazňuje ochranu soukromí a fotografického znázornění nejen oběti, ale i celé rodiny.¹⁴

Doporučení (2006) 8 Výboru ministrů na pomoc obětem trestných činů říká, že „*státy by měly podporovat média k přijetí a respektování sebe-regulačních opatření o ochraně soukromí a osobních dat oběti. Patříčná pozornost by zejména měla být věnována zákonné povinnosti chránit osobní údaje obětí, v některých případech včetně podobizny oběti.*“¹⁵

Tyto dokumenty zdůrazňují hlavně prevenci před druhotnou viktimizací, je nutné, aby státy měly taková opatření, která druhotné viktimizaci zabrání.

¹² POLMOVÁ, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999, poslední aktualizace 31. 8. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_6152/pravo-obeti-trestne-cinnosti-na-citlive-zachazeni.aspx>.

¹³ KRISTKOVÁ, V., LANGHANOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

¹⁴ KRISTKOVÁ, V., LANGHANOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

¹⁵ POLMOVÁ, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999, poslední aktualizace 31. 8. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_6152/pravo-obeti-trestne-cinnosti-na-citlive-zachazeni.aspx>.

1.4 Vybrané zákony týkající se práv dítěte a ochrany před druhotnou viktimizací

Tyto zákony byly v rámci primární, ale i sekundární viktimizace také často porušovány. Uvádím to ve druhé části.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník se týrání, zneužívání a zanedbávání dětí (neboli primární viktimizaci) věnuje hned v několika paragrafech.

Trestně stíháni budou všichni ti, kdo:

- „podle § 195 opustí dítě, o které má povinnost pečovat,
- podle § 196 zanedbá povinnou výživu,
- podle § 198 týrá svěřenou osobu,
- podle § 201 ohrožuje mravní výchovu mládeže,
- podle § 202 svádí dítě k pohlavnímu styku.“¹⁶

V zákonu o sociálně-právní ochraně dětí se v § 1 definuje sociálně-právní ochrana dětí, je to: „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Podle § 5 je předním hlediskem sociálně-právní ochrany zájem o blaho dítěte a podle § 7 je každý oprávněn upozornit orgány sociálně-právní ochrany na porušení povinností.“¹⁷

V zákonu o rodině se definuje rodičovská zodpovědnost a to v § 31. „Je to souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Při výkonu práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“¹⁸

Dále zde existuje Občanský zákoník, který v § 12 uvádí, že „písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením“, třetí odstavec paragrafu sice umožnil tyto snímky a záznamy „pořídit nebo použít přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové,

¹⁶ Zákon 40/2009 Sb., Trestní zákoník

¹⁷ Zákon 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí

¹⁸ Zákon 94/1963 Sb., O rodině

rozhlasové a televizní zpravodajství“. Ale ani takové použití „*nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby*“. ¹⁹

Ochrana státu před druhotnou viktimizací také vyplývá ze samotné Listiny základních práv a svobod, kde článek 7 zdůrazňuje, že „*nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena, omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*“ ²⁰

V článku 10 se píše, že „*každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno*“, dále má každý právo na „*ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života*“ a také na „*ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě*“. ²¹

Článek 17 sice hovoří o tom, že „*svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny, že každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem a že cenzura je nepřipustná*“. Ale tuto svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace „*lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých*“. ²²

¹⁹ Zákon 40/1964 Sb., Občanský zákoník

²⁰ Zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky

²¹ Zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky

²² Zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky

2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SYNDROMU CAN

V předchozí kapitole jsem se zabývala dětmi a jejich základními potřebami a právy, na to bych chtěla navázat kapitolou o syndromu CAN, protože právě prostřednictvím syndromu CAN jsou tyto práva a potřeby porušovány.

Tuto kapitolu zde uvádím proto, že syndrom CAN vlastně předchází druhotné viktimizaci dětské oběti a myslím si, že je důležité znát souvislosti. Syndrom CAN můžeme považovat za primární (prvotní viktimizaci), tu způsobuje násilný, resp. trestný čin a v tomto procesu se z člověka stává oběť a nejenom proto, je druhotné poškození oběti ze strany médií velmi obtížné zvládnout. Zejména když vezmeme v úvahu to, čím si oběť před tím prošla. Obzvlášť citlivě to vnímají právě děti, které už samotné týrání, zanedbávání nebo zneužívání ovlivňuje na celý život a když k tomu přidáme ještě druhotnou viktimizaci, tak je to opravdu velký psychický nátlak, který těžko ustojí dospělý člověk, natož malé dítě.

Proto je těžko pochopitelné, že děti – jako nejslabší článek rodinného společenství – byly vždy vystaveny násilí, kde mohlo dojít k vybití agresivně sexuální pudů. Byly dlouhou dobu považovány za „malé dospělé“ a podle toho se s nimi i zacházelo.²³

*„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, obecně označovaný v anglosaské literatuře jako Child Abuse and Neglect (CAN) a odtud převzatý i do naší terminologie, je soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení v rodině a společnosti“.*²⁴

Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte považujeme: *„jakékoliv nenáhodné, vědomé (příp. i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele nebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popř. způsobuje smrt“.*²⁵

Pod syndrom CAN nyní spadá i sexuální zneužívání – Child Sexual Abuse (SCA). Podle definice Rady Evropy z roku 1992 je to *„každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu je dítě svěřeno do péče, nebo kdo se s dítětem dostal do nějakého styku“.*²⁶

²³ MALÁ, E., RABOCH, J., SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*, s. 9.

²⁴ DUNOVSKÝ, J. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 15.

²⁵ Tamtéž, s. 24.

²⁶ DUNOVSKÝ, J. et al. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí*, s. 12.

2.1 Stručná historie syndromu CAN

Syndrom CAN má velmi rozsáhlou historii. Až do 20. století totiž problémy dětí nebyly brány vůbec vážně. Do výchovy rodině nikdo nezasahoval a tak mohli rodiče s dětmi nakládat pouze podle svého uvážení a tak také jednali.

Teprve v polovině 20. století začali být odborníci pozornější vůči závažným tělesným poškozením dětí, která nemohla být způsobena jinak než úmyslně. Nazvali tato poškození „neúrazovými zraněními“. Nejčastější viníci tohoto záměrného ubližování – na tehdejší dobu překvapivé – byli členové vlastní rodiny dítěte. Tento jev byl nazván syndromem bitého či týraného dítěte a od této doby se postupně začala prosazovat jeho prevence a také jeho povinné hlášení.²⁷

V České republice byly ale před rokem 1989 jevy, jako jsou týrání a zneužívání dětí neslučitelné s oficiální ideologií státu. Tyto problémy byly z tohoto důvodu bagatelizovány (podceňovala se jejich důležitost a znevažovala se závažnost). V podstatě se o nich ani nesmělo mluvit, a když tak v souvislosti s výjimečným a málopočetným jevem.²⁸

Široký výzkum v řadě zemí (včetně České republiky) se začal rozvíjet až po roce 1989, jehož výsledky naznačovaly úzkou souvislost tělesného a psychického týrání a zanedbávání. Začaly vznikat studie o projevech špatného zacházení s dětmi, jejich příčinách a o hledání způsobů, jak takovému zacházení s dětmi zabránit. Také se zkoumaly postupy léčby takovýchto dětí a zajisté i vhodné metody prevence.²⁹

V současné době žijeme v moderní společnosti, kde už každý ví, že týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání jsou špatné a nežádoucí jevy a dítěti jen ubližují. Víme, že bychom to sami neměli dělat a pokud to uvidíme u jiných, tak je nutné takovéto nežádoucí jednání hlásit příslušným úřadům. Ale i v této naší době plné velkých objevů, moderních přístrojů a všeovládajících technologií je pořád mnoho rodin, kde se takové věci dějí a tyto děti pořád potřebují naši pomoc.

²⁷ DUNOVSKÝ, J. et al. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí*, s. 18.

²⁸ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 8.

²⁹ DUNOVSKÝ, J. et al. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí*, s. 18.

2.2 Týrané dítě

Synonymem týrání je také zastrašování, obtěžování, trápení, mučení. Obecně by se dalo říci, že je to využití nějaké moci nebo síly proti druhému člověku.

Každý člověk má právo nebýt kýmkoliv týrán a taková práva se vztahují i na dítě. S tímto právem zároveň souvisí i povinnost rodičů vytvářet ty nejvhodnější podmínky pro dobro dítěte a jeho ideální vývoj.³⁰

„Týrání je zlé nakládání s druhou osobou, které se vyznačuje značným stupněm bezcitnosti a hrubosti a u oběti vyvolává pocity hlubokého příkoří.“³¹

Rozeznáváme dvě formy týrání dítěte. Jedná se o fyzické (tělesné) týrání, které bývá většinou znatelné na první pohled, často způsobuje zranění a v některých případech dokonce i smrt a psychické týrání, to sice nezanechává na pohled viditelné stopy, ale často dítě bolí více než tělesné ublížení a bolest po něm dlouho přetrvává.

2.2.1 Fyzické týrání

Fyzické týrání může mít více podob, ale vždy vážně ohrožuje vývoj dítěte a dokonce může končit i smrtí.

Podle zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 je fyzické týrání: *„tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění utrpení dítěte včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo, že mu vědomě nebylo zabráněno.“³²*

Tělesné týrání potom představuje jakýkoliv tělesný kontakt, který zanechává pohmožděniny, fraktury, popáleniny, opařeniny, bití rukou nebo jinými nástroji, silné chvění, škracení a dušení, shazování dítěte ze schodů, srážení na zem, házení proti zdi nebo nábytku, omezování spánku nebo jídla, přinucování dítěte stát, sedět v nepohodlné pozici nebo na místě, které v něm vyvolává strach apod.³³

Fyzické týrání se často zaměňuje za fyzický trest. Dítě zlobí, tak musí být potrestáno a rodiče si mnohdy neuvědomují, co svým jednáním způsobují dítěti.

Obecně jsou dva prostředky fyzického trestání. Ten první je následkem krátkodobého hněvu rodičů (například jednu dítěti vrazí, protože řeklo sprosté slovo nebo něco provedlo), druhý rodiče předem naplánují, že za konkrétní prohřešek přijde spravedlivý

³⁰ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*, s. 13.

³¹ HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*, s. 13.

³² PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*, s. 27.

³³ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 50.

trest. Říká se, že spontánní trest je psychologicky možný, naproti tomu je chladnokrevný trest něco špatného.³⁴

Rodiče by si měli být vědomi toho, že tělesný trest má řadu nežádoucích následků, jako např. může dítěti ublížit jak fyzicky, tak i psychicky, dále dítě ponižuje a pokořuje. Nejen proto je vždy lepší se trestu vyhnout a dovést dítě přátelsky a s láskou ke správnému jednání.³⁵

2.2.2 Psychické týrání

Rány z psychického týrání se hojí dlouho a velký problém také je, ho vůbec odhalit. Jaký je rozdíl mezi velice stydlivým dítětem a dítětem, které je psychicky týráno?

Psychické týrání totiž lze těžko definovat, protože nezanechává viditelné tělesné známky, může být úmyslné i nedbalé a dále se může vyskytovat samostatně, ale i jako součást ostatních forem týrání. Definice Zdravotní komise Rady Evropy hovoří „*o chování rodičů (vychovatelů), které má negativní vliv na citový vývoj dítěte a jeho chování. Podle O. Matouška jde v případě psychického týrání o trvale nepřátelský postoj rodičů k dítěti, o úplný citový chlad, jako i o využívání dítěte výhradně k naplnění citových potřeb dospělého, který nebere v úvahu potřeby dítěte*“.³⁶

Psychické týrání se ukazuje v aktivní a pasivní podobě. Aktivní forma se projevuje přímou činností, jako jsou slovní útoky na sebedůvěru dítěte, nadávky, jeho ponižování a zavrhování. Pasivní forma se projevuje odepíráním lásky dítěti, nedostatečným zájmem o ně, nevšímavostí, nedostatkem starostlivosti.³⁷

Podle Garbarina má psychické týrání pět hlavních podob, ze kterých se dá poznat konkrétní podoba týrání. Jsou to:

- **odmítání** – rodiče dítě zavrhnou, příp. ho nutí plnit náročné a nesplnitelné úkoly,
- **izolace** – rodiče dítě omezují, zabraňují mu v účasti v jeho přirozeném kolektivu, nebo ho příliš ochraňují,
- **terorizování** – rodiče vyhrožují dítěti opuštěním, odepřením lásky, zabitím, nebo ho pedantsky sledují a kontrolují,
- **ignorování** – rodiče dítěti neprojevují částečnou nebo úplnou pozornost, jakoby dítě pro rodiče neexistovalo,

³⁴ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 52 – 55.

³⁵ PŠENIČKA, O. *Sexuální výchova v rodině: radost být matkou a také otcem*, s. 54.

³⁶ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 60.

³⁷ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*, s. 27.

- **korupce** – rodiče dítě uplácejí, většinou dítě využívá jeden rodič proti druhému, v zájmu dosažení dominantního postavení v rodině.³⁸

2.3 Zanedbávané dítě

Zanedbávání je nedostatečné uspokojení potřeb dítěte a to potřeb tělesných, ale i citových, je to vlastně nedodržení nebo opomenutí péče o dítě a stejně jako týrání a zneužívání má velký vliv na vývoj dítěte.

K zanedbávání v rodině dochází nejčastěji a rodiče si to mnohdy ani neuvědomují. Často se starají pouze o svoji kariéru a myslí si, že když přinášejí do domácnosti dostatek peněz, že to stačí, ale dítě potřebuje mnohem víc, mimo jiné hlavně lásku a pozornost.

Zanedbávání se označuje také jako „ne-péče“ a negativně ovlivňuje život dítěte v oblasti tělesné, psychické, emocionální (deprivace v dětském věku) i sociální (dítě ulice).³⁹

H. Dubowitz uvádí více forem zanedbávání, jsou to například: neposkytnutí stabilního domova, vystavení dítěte nebezpečí v domácnosti (housing hazards), špatná hygiena bydlení i zanedbání osobní hygieny dítěte, také zanedbání výživy a vzdělání, dále odmítnutí péče o dítě, opuštění dítěte, zanedbávání dozoru nebo odmítnutí opatrování.⁴⁰

Někdy je dokonce dítě naprosto odloučeno od lidské společnosti. Říká se tomu krajní případ sociální „zanedbanosti“. Některé takové případy přežití dětí díky zvířatům, která se jich ujala, nebo díky svým vlastním schopnostem, dokonce známe z literatury. Bohužel bývají častější případy sociální izolace dítěte přímo uvnitř lidské společnosti (příloha II).⁴¹

³⁸ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 61 – 62.

³⁹ DUNOVSKÝ, J. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 22.

⁴⁰ VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*, s. 65.

⁴¹ DUNOVSKÝ, J. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 88.

2.4 Sexuálně zneužívané dítě

Většina lidí si pod sexuálním zneužíváním dítěte představí pohlavní styk dospělého s dítětem, ale o sexuální zneužívání se jedná, i pokud nedojde k samotné souloži. Odhalování takto zneužívaných dětí je velice obtížné a stejně tak i práce s nimi.

Sexuální zneužívání dítěte je vědomé týrání, při kterém dospělý člověk zneužívá svou převahu nad dítětem ke svému uspokojení. Tento jev ohrožuje rozvoj dítěte, zejména proto, že se často opakuje. Takové dítě má potom velký problém v navazování společenských vztahů (je velmi nedůvěřivé) a v této oblasti potřebuje často pomoc.⁴²

Pro sexuální zneužití je charakteristické, že „*pokud se dítě cítí v důsledku nějakého sexuálního chování nebo chování, které má sexuální podtext, nepříjemně, pak jde o sexuální zneužívání.*“⁴³

Sexuální zneužívání dětí může být bezkontaktní, které se mnohdy bagatelizuje a kontaktní, kdy dochází k sexuálnímu kontaktu mezi dítětem a dospělým.

U bezkontaktního sexuálního zneužívání dětí nedojde k pohlavnímu styku, ale jedná se například o nemravné hovory, přiměnění dítěte sledovat pornografické videoprogramy nebo prohlížet pornočasopisy, nucení dítěte svlékat se a jeho následné fotografování, dále setkání s exhibicionistou a také tzv. sexuální obtěžování.⁴⁴

Do kontaktního sexuálního zneužívání dětí řadíme dotýkání se erotogenních zón dětského těla, pronikání prstem, jazykem nebo jinými předměty do vaginy nebo anusu, laskání prsou a genitálií a samozřejmě také pohlavní styk vaginální, anální, orální, ale i intrafemorální (styk mezi stehna).⁴⁵

Nejčastějšími oběťmi sexuálního zneužívání jsou děti z narušených rodin a také postižené, či jinak znevýhodněné děti. Zejména se jedná o děti, které neví, že jejich tělo je pro všechny ostatní nedotknutelné.⁴⁶

⁴² JONZON, E., LINDBLAD, F. Risk factors and protective factors in relation to subjective health among adult female victims of child sexual abuse. *Child Abuse Neglect*, str. 140.

⁴³ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HADJ-HOUSSOVÁ, Z. et al. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*, s. 41.

⁴⁴ VANÍČKOVÁ, E. et al. *Sexuální násilí na dětech*, s. 39.

⁴⁵ Tamtéž, s. 39.

⁴⁶ DUNOVSKÝ, J., WEISS, P., TROJAN, O. *Child Sexual Abuse and Sexual Violence*, str. 34

2.5 Ochrana dítěte před týráním, zneužíváním a zanedbáváním

Zákon, ani společnost, nemůžou zcela vymezit bezvýhradná kritéria, která by přesně určila meze škodlivého zacházení s dětmi, protože taková absolutní kritéria by musela být nezávislá na čase a místě. Dá se ale říci, že za závažné podoby týrání a zanedbávání se považují takové, které by takto posuzovala většina společnosti daného státu.⁴⁷

Syndrom CAN je velký zásah do života dítěte a někdy je velice obtížné ho odstranit, proto je základním prostředkem boje proti tomuto jevu prevence. Je to nejmocnější a zároveň i nejlevnější nástroj předcházení i řešení tohoto fenoménu.⁴⁸

V prevenci před syndromem CAN by měla společnost zaměřit svůj zájem zejména sama na sebe tak, aby lépe a citlivěji vnímala problémy dětí a dítě by v ní bylo na prvním místě.⁴⁹

Prevence existuje na úrovni primární, sekundární a terciální. Primární prevence může být třeba působení na podporu zdravých vztahů v rodině formou různých seminářů, kurzů, televizních pořadů, atd. nebo vhodná sexuální výchova ve škole, kde je třeba zdůraznit, že tělo dítěte je pro ostatní nedotknutelné. Sekundární prevence znamená odhalení tohoto jevu, zejména je třeba se zaměřit na rodiny, kde je větší riziko výskytu tohoto jevu. V terciální prevenci jde už o vlastní terapii dětí se syndromem CAN.

Pokud primární a sekundární prevence selže, následuje ochrana dítěte – měl by se přerušit řetěz ohrožení, zabránit opakování situace, zaručit bezpečné útočiště a poskytnout okamžitou i následnou dlouhodobou pomoc dítěti i jeho rodině.⁵⁰

⁴⁷ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.) *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s 28.

⁴⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*, s. 36.

⁴⁹ DUNOVSKÝ, et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 104.

⁵⁰ LANGMEIER, J., BALCAR, K., ŠPITZ, J. *Dětská psychoterapie*, s. 317.

3 MÉDIA A JEJICH VLIV NA OBĚŤ TRESTNÝCH ČINŮ

Tato kapitola je v celé práci velmi důležitá, protože zde podrobněji popisují druhotnou viktimizaci oběti ze strany médií a také uvádím několik příkladů, které názorně ukazují, že média poškozují oběť trestného činu a věnují se konkrétní podobě tohoto poškození.

Média jsou v současné době něco samozřejmého a díky tomu mají také vliv na společnost. Média si nemohou počínat jen podle svého, musí dodržovat platné zákony a také jsou vázány etickým kodexem novináře, ale pokud toto nedodržují, nebo zákony dané země nejsou dostačující, tak dochází k druhotné viktimizaci oběti trestných činů ze strany médií. V takových případech si možná někdy ani sami novináři neuvědomují, že nejednají správně nebo že někomu ubližují. Pokud totiž za dané chování nejsou potrestáni, mohou ho brát jako správné. A právě proti tomuto chování by stát měl bojovat a každé takové jednání vedoucí k druhotné viktimizaci potrestat, aby se příště neopakovalo.

3.1 Masová média

Masa znamená hmota, velký shluk, dav a médium je nějaký sdělovací prostředek. Média tedy nějakým způsobem umožňují komunikaci mezi lidmi, pomocí nich se mezi nimi přenášejí informace.

Masovými médii, masmédií (z anglického *mass media* = hromadné sdělovací prostředky) „se rozumí taková média, která dokáží multiplikovat sdělení veřejného charakteru a rozšiřují je směrem k širokému, rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému anonymnímu publiku“.⁵¹

Mezi masová média patří knihy, tisk (noviny a časopisy), dále rozhlas, televize, film, fotografie a veškeré druhy masově šířených obrazových a zvukových záznamů (video, CD, DVD, internet), ale existují i média jiná (veletrhy, výstavy, kongresy, výkladní skříň, obaly výrobků, holografy, billboardy, přednášky, exkurze).⁵²

Média jsou pro naši společnost nezbytná, jelikož dohlíží na ty, jež jsou u moci. Jsou také důležitá v tom, že umí odhalit skutečnost a vyhledat lež.⁵³

Televizní pořady totiž mohou nabízet divákovi radu, ale některé se dokonce přímo účastní na vyřešení divákova problému. Jiné zase přebírají práci policie, pomáhají při

⁵¹ DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*, s. 21.

⁵² Tamtéž. s. 21.

⁵³ MCCHESENEY, R. *Problém médií: jak uvažovat o dnešních médiích*, s. 7.

hledání pachatele, odhalují korupční aféry, další rozkrývají politické kauzy. To vše pak u diváků vyvolává pocit, že média jsou prostředek kontroly politických představitelů.⁵⁴

S médii trávíme většinu našeho volného času, není se potom čemu divit, že naše názory a stanoviska o světě, jsou stále více získávány z médií. Tím také média diváky spojují – vyvolávají u nich pocit, že patří do nějaké skupiny.⁵⁵

Běžný život už si zkrátka bez médií nelze představit, jsou důležitá pro naši práci, volný čas, ale i pro rodinný život.⁵⁶

A právě proto, že jsou média v našem životě tak běžná, samozřejmá a mnohdy nápomocná, nás ani nenapadne jim nedůvěřovat nebo o nich pochybovat.

Pro českou společnost je charakteristické, že v ní lidé médiím důvěřují, média pak tímto způsobem formují veřejné mínění.⁵⁷

Média jsou v současné době pro život moderního člověka velice důležitá, díky nim víme, jak se máme zítra obléknout, kdo včera vyhrál fotbal, ve kterém obchodě mají zrovna slevy, jaký přípravek je nejlepší na mastnotu, kam máme jet letos na dovolenou, atd. Ale sdělují nám i zdaleka důležitější věci jako třeba, kde se stala nehoda a kterému místu bychom se raději měli vyhnout, který zločinec utekl a kde, co se děje ve světě a také u nás, novinky z politiky a mnohé další. Tohle všechno zkrátka do našeho běžného života neodmyslitelně patří a bez toho už si život ani nedokážeme představit. Média zkrátka plní v našem životě mnoho důležitých funkcí.

Mezi ty nejdůležitější patří například funkce nastolování agendy (vybírají náměty, které si zaslouží větší zájem diváků), funkce relaxační (baví nás ve volném čase), funkce socializační (ovlivňují tvorbu životních hodnot), dále utváří náš styl a názor a rovněž přinášejí témata ke konverzaci všedního i zásadnějšího významu.⁵⁸

⁵⁴ KUNŠTÁT, D. (ed.) *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*, s. 110.

⁵⁵ MIČENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*, s. 8 – 17.

⁵⁶ VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*, s. 23.

⁵⁷ VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a média*, s. 23.

⁵⁸ DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*, s. 56.

3.2 Etický kodex médií

Etika je nauka o správném jednání, systém mravních norem. Kodex je nějaká zásada, předpis, soubor právních předpisů. Dalo by se tedy říci, že etický kodex médií jsou správné zásady jednání, kterých by se měli novináři řídit, měli by podle nich jednat. Etické kodexy médií tedy určují obecná pravidla chování zaměstnance na veřejnosti.

Etických kodexů novináře existuje mnoho, ale prolínají se jimi podobná témata, která se také týkají druhotné viktimizace oběti ze strany médií – etické kodexy médií by se měly snažit jí předcházet.

Česká televize byla první, která si po roce 1989 zřídila vlastní etický kodex. Etický kodex novináře přijal také Syndikát novinářů ČR. Je to vlastně dobrovolné profesní sdružení, jež si také vytvořilo „etickou komisi“, která se věnuje stížnostmi na porušení kodexu.⁵⁹

V Syndikátu novinářů ČR je zdůrazněna povinnost novináře, že musí respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nerozumí tomu, že jejich výpovědi mohou mít negativní důsledky.⁶⁰

Práv a podmínek chování novinářů (i teorií na jejich důležitost a použitelnost) je hodně, ale nejčastěji se vztahují k těmto tématům: „*právo na svobodu informací, právo na svobodu projevu a morální zodpovědnost za zveřejňované informace.*“⁶¹

Většina kodexů se tedy soustřeďuje na otázky související s „*poskytováním spolehlivých informací a předcházením zkreslení, dále se zatajováním, předpojatostí, senzací a porušováním soukromí.*“⁶²

Nadnárodní minima novinářských etických kodexů lze shrnout do zásad:

- respektování nestranné pravdy a její přesný výklad,
- **nestrannost, zdvořilost a úcta k soukromí člověka,**
- odpovědnost ke společnosti a k všeobecnému dobru,
- dodržování zákonů daného státu,
- mít informace ověřené při nejmenším ze dvou nezávislých zdrojů.⁶³

⁵⁹ DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*, s. 108.

⁶⁰ *Etický kodex novináře* [online]. Praha: © Syndikát novinářů České republiky, 2008, poslední aktualizace 25. 11. 1999 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>>.

⁶¹ DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*, s. 25.

⁶² MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*, s. 151.

⁶³ DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*, s. 26.

3.3 Realizace zásady veřejnosti v trestním řízení

Zásada veřejnosti znamená, že má každý člověk právo přijít do soudní budovy a účastnit se zde soudního procesu. Tato zásada tedy platí, jak pro obyčejného člověka, tak rovněž pro novináře, samozřejmě za podmínek, že nebude soudní proces nějakým způsobem vyrušovat. Mohou ale nastat okolnosti, kdy je přítomnost veřejnosti nevhodná, tyto podmínky jsou přesně definovány zákonem a tehdy má soudce právo veřejnost ze soudního procesu vyloučit.

Je to vlastně způsob kontroly výkonu trestního soudnictví (výchovná funkce). I když mají lidé možnost účastnit se soudu, tak tomu bývá výjimečně a dokonce přítomnost veřejnosti v soudní síni může na řízení naopak záporně zapůsobit, zejména pokud se o případ zajímají média, protože média mohou některými praktikami a chováním dokonce zmařit úspěšně započatý proces odhalování trestné činnosti. Proto by měl soudce vždy zvážit rozsah a podobu účasti médií.⁶⁴

Trestní řád v § 199 sice uvádí, že „*hlavní líčení koná soud zásadně veřejně*“. Ale zároveň se v § 200 píše, že veřejnost může být z určitých důvodů vyloučena.⁶⁵

Často se v tomto tématu dostávají do rozporu právo na informace a právo na ochranu osobnosti. Média mají právo na získávání informací, které mohou dále šířit, ale zároveň má každý člověk právo na ochranu osobnosti.

Média budou stát vždy na opačné straně ochrany osobnosti. Tím, že často hovoří kriticky o určitých lidech, kteří se potom mohou cítit dotčeně a domáhají se ochrany osobnostních práv.⁶⁶

⁶⁴ VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a média*, s. 18 – 37.

⁶⁵ Zákon 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁶ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*, s. 216.

3.4 Vliv médií

Reálný vliv médií na život člověka je velmi diskutované téma u různých odborníků, protože média hrají podstatnou roli v životě jedince i celé společnosti.⁶⁷

Jak bylo výše uvedeno, tak média jsou běžnou součástí života dnešního člověka. Tím mohou také snadno působit na veřejné mínění lidí a ti jim většinou vkládají svoji důvěru.

*„Média ovlivňují chování, postoje či názory jedinců, mohou rozšiřovat obzory poznání, vzdělávat, pomáhat v politickém i spotřebitelském rozhodování, ovlivňovat životní styl (a tím i zdraví), ale také děsit, vyvolávat napětí, navádět ke společensky nežádoucímu jednání či uvádět v omyl.“*⁶⁸

Není pochyb o tom, jak obrovský je vliv médií a tím, že média nabývají na popularitě, tento vliv stále roste. Nelze ho zlehčovat, jelikož působí ještě více než jiné sociální instituce, jako jsou škola, rodina atd.⁶⁹

Mnohokrát si obrovský vliv médií ani neuvědomujeme, jelikož média bereme jako něco samozřejmého, běžného. Je proto potom těžké rozlišovat opravdový svět od toho, který nám prezentují média.⁷⁰

Tím obrovským vlivem se média stávají zdrojem moci, mají velkou moc šířit informace, ale velikost důsledků závisí na ochotě společnosti tyto informace přijímat. Naše společnost je přijímá velmi ráda a velmi často a to co si lidé žádají, taková témata jim média nabízejí. Všeobecně lidé rádi slyší o cizím neštěstí, může to být pravděpodobně proto, aby se ujistili, že oni jsou na tom lépe, než někdo jiný. Také různé trestní kauzy jsou velmi oblíbeným tématem lidí, proto se není čemu divit, že nám je média často nabízejí a předhání se tím, kdo přinese detailnější informace o tom a tom případu.

Důkazem toho, že mají média velkou moc, je i to, že se je vládní představitelé snaží ovlivnit, ne-li dokonce ovládnout – jinak řečeno, to vedlo a vede k ustavení cenzury.⁷¹

Není se čemu divit, protože kdo ovládá média, ovládá i veřejné mínění, proto si veřejní představitelé raději udržují s médii dobré vztahy a nepouštějí se s nimi do boje, protože komu jsou média nakloněna, ten je i oblíben ve společnosti.

⁶⁷ MIČENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*, s. 22.

⁶⁸ JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*, s. 151.

⁶⁹ MIČENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*, s. 23.

⁷⁰ Tamtéž, s. 8.

⁷¹ JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*, s. 155 – 156.

3.5 Druhotná viktimizace obětí ze strany médií

Při druhotné viktimizaci se člověk stává obětí znovu či opakovaně. Poprvé, když na něm byl spáchán trestný čin (primární viktimizace) a pak podruhé, když mu ubližují další osoby nebo přímo celé instituce. Druhotná viktimizace je zákeřná zejména v tom, že může přijít z více stran a může mít více podob.

„Sekundární (druhotná) viktimizace nebo také druhotné ubližování znamená, že po prvním traumatu, poranění či poškození následuje toto druhotné týrání právě těmi, kteří by měli oběť chránit a po útoku či útocích na ně zamezit dalším škodám a prvotní odstranit.“⁷²

Dle článku 1.3 Doporučení (2006) 8 Výboru ministrů Rady Evropy na pomoc obětem trestných činů se sekundární viktimizací rozumí *„viktimizace, která se neobjevuje jako přímý důsledek trestného činu, nýbrž jako reakce na jednání institucí a jednotlivců vůči oběti.“⁷³*

Rozeznáváme tři příčiny druhotné viktimizace. Jsou to chování orgánů činných v trestním řízení k oběti, zastrašování pachatelem nebo jinými osobami a odezva osob ze svého sociálního prostředí.⁷⁴

U orgánů činných v trestním řízení to může být způsobeno například ze strany vyšetřovatelů – oběť musí před cizími lidmi vyprávět, co se stalo a vyšetřovatelé se k oběti nechovají vždy s ohledem, dávají jí najevo nedůvěru, odpor nebo pohrdání, nebo když oběť vyslychají několikrát, ta potom musí opakovaně vzpomínat na nešťastné události trestného činu.

Ze strany pachatele je to zejména, když státní orgány dostatečně nechrání oběť před pachatelem a ten jí může nadále vyhrožovat.

Sociální prostředí oběti se o činu může dozvědět například z médií a na tuto zprávu nějak reaguje, zaujímá k oběti nějaký postoj a tím může být také druhotná viktimizace způsobena.

Média oběť druhotně viktimizují nejen proto, že je díky nim veřejně známá, ale spočívá také v tom, že novináři oběť pronásledují s cílem získat nejexkluzivnější fotografie

⁷² DUNOVSKÝ, J. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 97.

⁷³ POLMOVÁ, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999, poslední aktualizace 31. 8. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_6152/pravo-obeti-trestne-cinnosti-na-citlive-zachazeni.aspx>.

⁷⁴ KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

oběti, podrobně popisují případ v médiích, aniž by k tomu dala oběť souhlas a zveřejňují různé citlivé informace o oběti i o případu a tyto citlivé informace si potom může každý přečíst.

Sociální prostředí je pro každého člověka velice důležité, a proto také sehrává v procesu sekundární viktimizace významnou roli. Po trestném činu se oběť musí vyrovnávat s reakcí své rodiny, sousedů, známých, ale i neznámých lidí a také médií. Bohužel se média častěji zaměřují na násilné trestné činy a také na případy, kdy oběťmi jsou děti.⁷⁵

Oběť se často bojí toho, že bude reakce sociálního prostředí negativní, a proto by byla raději, kdyby známá nebyla. Často se to týká otázky reidentifikace – oběť se bojí být poznána.⁷⁶

Každý člověk chce, aby byl dobře přijat ve svém sociálním okolí, chce působit dobře na ostatní, touží být oblíbený, přeje si zapadnout do nějakého kolektivu a pokud je na něj takto negativně upozorněno, začne se společnosti stranit a tím víc psychicky trpí.

Stát se obětí trestného činu je náročná životní situace pro každého člověka. Už sám trestný čin znamená pro oběť duševní otřes, a pokud si okolí oběti počíná nepatřičně či necitlivě, často to vede k sekundární viktimizaci oběti.⁷⁷

Média mnohdy veřejně prozrazují informace o identitě oběti a tím také poukazují na celou její rodinu, to může poznamenat život nejen oné oběti, ale i příbuzným. Výrazněji se to projevuje převážně na malých městech a vesnicích, kde se lidé více znají. V tomto směru patří k nejvíce zranitelným převážně děti.⁷⁸

Toto neohleduplné uveřejnění osobních údajů může mít za následek právě sekundární viktimizaci oběti. Hromadné sdělovací prostředky navíc někdy oběť vykreslí takovým způsobem, že to může vést k zatracování či odsuzování příslušné oběti.⁷⁹

⁷⁵ KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

⁷⁶ KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*, s. 154.

⁷⁷ POLMOVÁ, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999, poslední aktualizace 31. 8. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_6152/pravo-obeti-trestne-cinnosti-na-citlive-zachazeni.aspx>.

⁷⁸ VYMĚTAL, Š., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Novináři a oběti trestných činů*, s. 38.

⁷⁹ JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*, s. 184.

Potom je těžké se před ostatními nějak obhájit, protože jak jsem uváděla v kapitole 3.1 „Masová média“, tak lidé mají k médiím většinou důvěru a média také ovlivňují názory lidí (kapitola 3.4 „Vliv médií“).

Toto druhotné ubližování jen prodlužuje trauma oběti. Oběť se totiž cítí být nedostatečně pochopena, připadá si osamocena ve svém trápení, trpí pocitem bezpráví, má pochybnosti a následně rezignuje na pomoc společnosti – vede to k odcizení od společnosti.⁸⁰

Není se potom čemu divit, že se lidé druhotné viktimizace obávají a to může mít také za důsledek, že někdy trestní oznámení ze strachu ani nepodávají. Především pokud trestný čin zasahuje nedotknutelnost člověka v oblastech tělesné, psychické a hlavně sexuální. Oběť se v mnohých případech nesvěří ani svým nejbližším, stydí se před nimi, bojí se jejich reakcí. O to méně pak důvěřují orgánům činných v trestním řízení. Oběť se také obává, že bude poznamenána (stigmatizována), pokud se tohoto případu chopí právě média.⁸¹

Jsou časté případy, kdy oběti trestný čin ani neoznámí, zejména se jedná o případy znásilnění. Oběť se bojí výslechu, bojí se reakce okolí, nechce být poznamenána jako „ta znásilněná“ a proto raději mlčí.

V literatuře se vyskytují různé příklady druhotné viktimizace ze strany médií. Píše o tom například Kunczik v knize *Základy masové komunikace*.

Například případ W. K. Smitha – Smith byl synovec tehdejšího senátora státu Massachusetts a bylo na něj podáno trestní oznámení pro znásilnění dcery milionáře. Novináři tehdy několikrát zveřejnili jméno oběti.⁸²

O znásilnění mladé ženy bylo v krajských novinách referováno takto: „*Gastronomická a komunikativní předehra se odehrála v hospodě nejnižší kategorie, k brutálnímu znásilnění došlo v jednom soukromém domě ve Wildeshausenu*“. (Jméno malé obce bylo zveřejněno). Ještě šokovaná oběť oznámení okomentovala takhle: „*Celkově to bylo to nejhorší, co jsem kdy četla!*“⁸³

⁸⁰ KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

⁸¹ KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

⁸² KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*, s. 153.

⁸³ Tamtéž, s. 155.

V jiném případě znásilnění byla oběť těžce poraněna po celém těle (doloženo lékařským osvědčením), pachatel se jí dokonce pokusil surovými ranami a kopanci usmrtit, naštěstí se jí podařilo utéct. V novinách bylo mimo jiné dokonce uvedeno bydliště oběti (malá obec v severním Německu), navíc s titulkem: „*Sexuální gangster pokousán*“. ⁸⁴

Obětí se při výkonu svého povolání může stát i policista. Jeden policista byl přistiženými zloději těžce zraněn a téměř zavražděn (utrpěl dohromady 25 bodných ran na hlavě a těžké úrazy ranami boxerem). Nakonec se útočníkům ubránil a při následném výstřelu byl jeden z pachatelů usmrčen. Média tento případ označila nadpisem: „*Policista vystřelil – lupič mrtev*“ a navíc celý případ vykreslila, jako by to celé byla chyba policisty. ⁸⁵

Dalším příkladem je případ muže. On a jeho žena byli napadeni ve svém domě. Jeho žena byla zavražděna a muž utrpěl těžké ublížení na zdraví. Muž byl následně hospitalizován v nemocnici, kde ho novináři netaktním způsobem obtěžovali. O tomto případu napsalo pět deníků, v článcích se psalo o loupeži a také, že majitel domu leží v nemocnici (tedy, že dům je nyní prázdný), dokonce k tomu otiskly i obrázek domu. Zraněný muž se tedy k vlastnímu traumatu ještě bál, že bude opět vyloupen. ⁸⁶

Na těchto příkladech je vidět, že obětí se může stát opravdu kdokoliv (ať už je bohatý, chudý, mladý, starý, muž, žena nebo i veřejný činitel). Tito lidé byli médii druhotně poškozeni. Vadilo jim převážně necitlivé jednání novinářů, kteří neváhali oběť obtěžovat i v nemocnici. Dále média oběti poškodila zveřejněním jejich osobních údajů – jako jsou jméno a bydliště. Také byl častým problémem zavádějící titulek, kterým se média většinou snaží na článek upozornit, vzbudit zájem – př. „*Sexuální gangster pokousán*“, „*Policista vystřelil – lupič mrtev*“. Ale i celý text článku často nesprávně popisoval situaci a dokonce z něho mnohdy oběť vyšla jako viník.

Vše, co bylo lidmi z tohoto výzkumu kritizováno a mnohé další, by se dalo najít na případu kauzy Kuřim. Věnuji se tomu v další části.

⁸⁴ KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*, s. 155.

⁸⁵ Tamtéž, s. 155.

⁸⁶ Tamtéž, s. 156.

3.6 Úloha státu při ochraně před druhotnou viktimizací

Každý stát by měl především chránit své občany, chránit jejich životy, zdraví, ale i soukromí a jejich osobnost. Stát by měl mít takové zákony, které by reagovaly na různé situace a mnohé taky předcházely. Zejména by stát měl chránit ty nejslabší, mezi ně patří děti, staří, nemocní, ale zařadila bych tam i oběti. Role oběti je totiž velice náročná, obzvláště když ji má hrát malé dítě.

Stát se pachatelem trestného činu je otázka svobodné vůle, ale stát se obětí, si nikdo z nás nevybírám. Podle zákona platí presumpce nevinny (na obviněného se pohlíží jako na nevinného, dokud mu není prokázána vina) – stát se tak snaží vyhnout justičnímu omylu. Je to jistě v pořádku, že trestní předpisy v demokratických zemích chrání práva obviněného, ale nemělo by se to dít na úkor oběti. Přece jenom je to oběť, komu bylo nečekaně a bez svého zavinění zasáhnuto do života. Práva oběti by zkrátka měly mít stejný význam, jako práva obviněného. Proto by měly být brány v úvahu, nejen ochrana života a zdraví člověka, ale i jeho soukromí a zejména ochrana před druhotnou viktimizací.⁸⁷

Státy ochranu před druhotnou viktimizací řeší různě. Někde se nesmí žádné osobní informace z případu dostat na veřejnost dříve, než začne projednávání před soudem. V dalších je podávání informací médiím usměrňováno vnitřními předpisy orgánů činných v trestním řízení. V jiných třeba není dovoleno v procesu soudního řízení zveřejnit identitu oběti sexuálního trestného činu. Jinde jsou pro změnu specifická pravidla týkající se fotografování nebo televizního vysílání. V některých státech to dokonce probíhá uzavřením dohody s médii nebo dohodou mezi médii navzájem. Dobré je taky klást důraz na dodržování etického kodexu a jeho porušení trestat.⁸⁸

Jaký způsob je ten nejlepší se říct nedá, ale měl by být hlavně účinný a měl by vyhovovat všem stranám.

⁸⁷ KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

⁸⁸ KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné z WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

4 KAUZA KUŘIM

V této kapitole bych chtěla použít výše uvedené na jedné velice známé kauze z České republiky. Chtěla bych zde názorně ukázat, že byly v kauze Kuřim její oběti (dva nezletilí chlapci) druhotně poškozeni médii a také jak. Právě kapitola Kauza Kuřim plní cíl celé mojí práce. Zkoumám zde, jak média mohou poškodit oběť trestného činu a rovněž ukazují, jakým způsobem.

Nejprve bych chtěla začít tím, jak celý případ popisovala média, přičemž záměrně poukazují na detailní soukromé informace, které byly veřejně sděleny. Tento popis je velmi stručný, o této kauze bylo napsáno a řečeno mnohé (něco byla pravda a něco úplné spekulace), ale vybrala jsem ty nejdůležitější pasáže a poskládala je do smysluplného celku.

Odhalení tohoto případu se stalo 7. května 2007 večer, kdy soused Mauerů v Kuřimi pomocí baby setu s kamerou spatřil svázaného nahého chlapce. Samozřejmě hned zavolal policii, která nachází malého chlapce Ondřeje zavřeného v komoře domu v Kuřimi (v Dušínově ulici 1403), v němž žije Klára Mauerová se třemi dětmi – Ondřejem, Jakubem a Aničkou.⁸⁹

Dlouhodobé týrání bylo zpočátku popíráno nejen matkou, ale i celou rodinou. Avšak „*Ondra ve výpovědi, která unikla vyšetřovatelům do médií, řekl, že byl zavírán mnohem častěji – sám uvádí, že snad stokrát*“. Dále uvedl, že ho zavírala nejen jeho matka, ale i teta Kateřina a Hana Bašová, které jsou obě zaměstnankyně domu dětí a mládeže.⁹⁰

Všechny děti byly po události umístěny v azylovém domě pro opuštěné děti Klokánek, ze kterého v noci dne 12. května 2007 Anička utekla. Ta byla později vypátrána v Dánsku, ale překvapením je, že se ve skutečnosti jedná o dospělou třiatřicetiletou ženu Barboru Škrlovou, která se za dítě jen vydávala. Z Dánska odešla Škrlová do Norska, kde se pro změnu vydávala za chlapce Adama. Na začátku ledna 2008 ji policie zatkla a putovala do vazby.⁹¹

⁸⁹ *Studentka pedagogiky týrala syna, je ve vazbě* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 11. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=420082>>.

⁹⁰ BÁRTOVÁ, E. *Kauza týrání: Týden pryč a to hlavní se stále neví* [online]. Praha: Centrum holdings ©, 1999, poslední aktualizace 18. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=%20426385>>.

⁹¹ MOKRÝ, P. Tajemná Škrlová ve vazbě. *Klatovský deník*, 2008, č. 9, s. 11.

Znalci z oboru religionistiky jsou přesvědčeni, že za neobvyklým chováním lidí z této kauzy je patrně sekta odštěpená od Hnutí Grálu, které vládne právě Josef Škrla - otec obžalované Barbory a další jsou jejími členy.⁹²

Podrobnosti o týrání se rozplétají až u soudu, chlapci snášeli týrání téměř rok a to od června 2006, v počátku je jejich matka bila rukou, vařečkou a řemenem. Ublíživání chlapcům mělo svůj účel, měli si uvědomit své nepatřičné chování k Aničce. O měsíc později byli Ondřej s Jakubem odvezeni do chaty ve Veverské Bítýšce, to byla nabídka intenzivnější pomoci od tajemného pana doktora z Ázerbájdžánu. Tam oba prožívali doslova peklo, „*spali nazi a svázání v klecích pro psy, byli pálení cigaretami, škrábání vidličkami, řezání nožem, topení v lavóru s vodou, vlastní matce nesměli říkat mami*“.⁹³

Nakonec vynesl 24. října 2008 Brněnský krajský soud verdikt nad šesticí lidí, obžalovaných z krutého týrání devítiletého Ondřeje a jeho o dva roky staršího bratra Jakuba. Kateřina Mauerová si bude odpykávat 10 let, Klára Mauerová 9 let, Barbora Škrlová 5 let, Jan Turek 5 let, Hana Bašová a Jan Škrla 7 let.⁹⁴

Až 13. ledna 2010 svěřil Krajský soud v Brně Ondřeje a Jakuba do péče otce, který o jejich svěření usiloval od odhalení případu. Celou rodinu budou samozřejmě navštěvovat sociální pracovníci. Chlapci byli po celou dobu vyšetřování od května 2007, až do této doby, umístěni v brněnském dětském krizovém centru Klokánek, se kterým ale Radek Coufal (otec dětí) spolupracoval. Podle pracovníků Klokánku mají oba kluci o otce zájem a na návštěvy u něj se vždy těšili.⁹⁵

⁹² Kauza Kuřim: týraný Ondra se nedokázal ani obléci. *Klatovský deník*, 2008, č. 173, s. 10.

⁹³ SMYČKOVÁ, L. *Kauza Kuřim u soudu: matka dětí popsala, jak je týrala* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 17. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=608309>>.

⁹⁴ ŠKODA, T. *Soud svěřil týrané hochy z kauzy Kuřim do péče otce* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 13. 1. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/soud-sveril-tyrane-20100113.html>.

⁹⁵ ŠKODA, T. *Soud svěřil týrané hochy z kauzy Kuřim do péče otce* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 13. 1. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/soud-sveril-tyrane-20100113.html>.

4.1 Rozbor kauzy Kuřim

Toto téma je velice citlivé hlavně v tom ohledu, že se týká bezbranných dětí. Na tomto případě jsem chtěla ukázat, jak snadno se dají získat podrobné informace o této kauze jen tím, že jsem sbírala noviny a články a sledovala dění v televizi a na internetu. Bylo to také díky tomu, že soudní jednání kauzy Kuřim bylo veřejné.

Soud to zdůvodnil tak, že podrobné zprávy o případu už v novinách a televizi téměř všechny proběhly a nejedná se ani o utajované informace. Není tedy důvod, aby jednání bylo neveřejné. Soudce nedbal ani na námitky státní zástupkyně, která trvala na návrhu na neveřejný proces. Podle ní veřejný proces není v tomto případě vhodný. Důkazy jsou hrozivé, a pokud se o nich dozví veřejnost, bude vážně ohrožen psychický vývoj dětí, už teď se jim ve škole spolužáci posmívají.⁹⁶

Trýznitelé z kauzy Kuřim vůbec nejednali v zájmu dětí a porušovali jejich základní potřeby, které jsem zmiňovala v kapitole 1.1 „Dítě a jeho základní potřeby“. Nedodržovali například teze minimálního zabezpečení – bydlení nahého Ondry v komoře se nedá nazvat jako vhodné bydlení a ošacení už vůbec ne. Matka mu také odepřela přístup k základnímu vzdělání (viz níže). Dále nebyly zajištěny ani základní fyziologické potřeby podle A. Maslowa z přílohy I. – Ondra neměl dostatečný pohyb, světlo, teplo ani prostor. Kluci pak neměli motivaci uspokojovat potřeby na vyšší úrovni.

Chlapci z této kauzy byli týráni fyzicky (např. bití různými předměty, řezání, pálení cigaretou, svazování, topení, polévání studenou i horkou vodou) a psychicky (př. kopání vlastního hrobu, ponižování, nucení toho, aby byli bratři od sebe, vlastní matce nesměli říkat mami).

V kapitole 2.2.2 „Psychické týrání“ uvádím pět hlavních podob psychického týrání podle Garbarina. K případu těchto chlapců bych určitě připodobnila odmítání (matka děti odmítala, měli zakázáno jí říkat mami) a izolaci (děti byli izolovány od ostatních vrstevníků a také sami od sebe).

Dále byli zanedbáváni – příklad, který jsem uvedla v příloze II, není ojedinělý. Daly by se k němu připodobnit i některé situace z medializované kauzy Kuřim.

Malý Ondra bydlel v komoře, kde mu bylo odepíráno teplé jídlo a pitná voda. Spal na kartonu, příp. karimatce, ale často také na holé zemi. Zde také nemohl vykonávat základní hygienické potřeby a kálet a močit mohl jen do připraveného kýble. Oba

⁹⁶ MOKRÝ, P. *Kauza Kuřim: Děti jedly vlastní maso* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 17. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/kaucha-kurim-soud-zahajil-proces-roku-20080616.html>>.

chlapci byli zavíráni do psích klecí, kde se nemohli hýbat a zde opět museli kálet a močit do připravených misek.⁹⁷

V kapitole 2.3 „Zanedbávané dítě“ jsem uvedla víc forem zanedbávání podle Dubowitz, které bych mohla opět připodobnit k této situaci. Jednalo by se o neposkytnutí stabilního domova, špatnou hygienu bydlení i zanedbání osobní hygieny dítěte, také zanedbání vzdělání a dozoru dítěte.

Podle všeho byl Jakub i sexuálně zneužíván. „*Pokud mu někdo cizí sahá na genitálie, tak se podle mého názoru jedná o sexuální zneužívání,*“ řekl znalec psychiatr Viktor Bartoš.⁹⁸

Sice v tomto případě nedošlo k pohlavnímu styku, ale dotýkání se erotogenních zón dětského těla se řadí do kontaktního sexuálního zneužívání dětí. Věnuji se tomu v kapitole 2.4 „Sexuálně zneužívané dítě“.

Obžalovaní také chlapce učili vulgární básně, pokud je neřekli správně, byli potrestáni.⁹⁹

Učení vulgárních básní je sice bezkontaktní forma sexuálního zneužívání, ale i tak to ohrožuje vývoj dítěte.

Z řečeného tedy vyplývá, že tito dva chlapci jsou vzorovým příkladem syndromu CAN – tedy syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, byli tedy primárně (prvotně) viktimizováni – poškozeni.

V kapitole 2.5 „Ochrana dítěte před týráním, zneužíváním a zanedbáváním“ jsem uvedla, že nejúčinnější prostředek v boji proti syndromu CAN je prevence a že společnost by měla být vnímavější k problémům dětí. Zde řečené můžu vztáhnout na případ dvou nezletilých chlapců z kauzy Kuřim. Je hodně zarážející, že si nikdo nevšiml, co se děje.

Podle zákona je každý oprávněn upozornit orgány sociálně-právní ochrany na porušení povinností. To mohli udělat například známí, ale i sousedé.

Sami sousedé uvádějí, že Mauerovi nebyli zrovna vzorná rodina. Po celý den si často hlasitě pouštěli muziku a večer jako by tam přemísťovali nábytek.¹⁰⁰

⁹⁷ MOKRÝ, P. *Kauza Kuřim: Děti jedly vlastní maso* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 17. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/kaucha-kurim-soud-zahajil-proces-roku-20080616.html>>.

⁹⁸ *Kauza Kuřim: znalec tvrdí, že by bratři mohli týrat i své děti* [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 27. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/143571-kaucha-kurim-znalec-tvrdi-ze-by-bratri-mohli-tyrat-i-sve-deti.html>>.

⁹⁹ MOKRÝ, P. *Kauza Kuřim: Děti jedly vlastní maso* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 17. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/kaucha-kurim-soud-zahajil-proces-roku-20080616.html>>.

Něčeho všimnout si mohla i sociální pracovnice, která 19. března 2007 navštívila rodinu Mauerové na brněnské adrese a konstatovala, že je vše v pořádku.¹⁰¹

Další zarážející věcí je, že Ondra měl správně podle zákona normálně nastoupit do první třídy. To neomlouvá ani skutečnost, že si sestry Mauerovy přišly do školy domluvit individuální vzdělávání kvůli sluchovým potížím a problémům se soustředěností, ale zároveň ani nepředložily žádné zdravotní potvrzení. Daný postup je v takových případech následovný – žák nastoupí do školy spolu s ostatními dětmi a na konci října na něj zpracuje posudek pedagogicko-psychologická poradna, která doporučení k domácí výuce vydává. V tomto případě pochybili nejen rodiče, ale i ředitel školy, který měl na nepřítomnost chlapce upozornit. „*Dokud ředitel školy o individuálním vzdělávání dítěte nerozhodne na základě všech podkladů ve správním řízení, má dítě ze zákona chodit do školy.*“¹⁰²

Tito chlapci se za krátkou dobu stali velmi známými, což dokazuje i to, že se dostali do rubriky 10 nejmedializovanějších dětí v roce 2008 – příloha III. Jejich záběry se objevovaly v televizi a detailně se o tomto případě psalo i v různých novinách (příloha IV) a to nejen českých.

Světová média dokonce přinesla obraz ještě mnohem hrozivější, než ve skutečnosti byl. O kuřimskou kauzu se ve světě zajímaly známé televize, rozhlasové stanice, významné deníky a také internetové servery. Ty tento případ popsaly jako „*stahování dětí z kůže zaživa, pojídání jejich masa a brutální bití při krvavých sektářských praktikách.*“ Příběh rodiny z Kuřimi upoutal zejména britské sdělovací prostředky, ale některé informace proběhly i třeba v Belgii, Německu, Francii a dokonce i v Kanadě, Spojených státech a Austrálii. Příběh je zde vykreslen jako temná kanibalistická kauza, kde celá rodina surově týrá dva malé chlapce. K článkům jsou přidány i fotografie zúčastněných a to jak dětí (Ondřeje a Jakuba), tak i dospělých z této kauzy (Klára Mauerová, Barbory Škrlové atd.), ale i snímky z Brna. Světová média navíc kuřimskou kauzu připodobňují

¹⁰⁰ CIBULKA, P. *Soud poslal matku nelidsky týraného chlapce do vyšetřovací vazby* [online]. Praha: Pravý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cislocianku=2007051901>>.

¹⁰¹ CIBULKA, P. *Příběh rodiny, ve které se narodil týraný Ondra* [online]. Praha: Pravý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cislocianku=2007051901>>.

¹⁰² CIBULKA, P. *Týraný Ondřej měl chodit do školy, ne se učit doma!!! O „sestře Aniče“ ani nemluvě* [online]. Praha: Pravý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cislocianku=2007051901>>.

k rakouskému případu Josefa Frizla, který ve sklepě svého domu věznil dlouhých 24 let svoji dceru a měl s ní sedm dětí.¹⁰³

Jakub a Ondra jsou sice v současné době v péči otce, o kterém soud prokázal, že o týráni nevěděl, ale co dál? Někdo by řekl, že mohou začít znovu, ale dovolí jim to vůbec naše společnost?

Radek Coufal (otec dětí) také uvažoval o tom, že dětem i sobě změní identitu a že se odstěhují někam jinam, ale nakonec to zavrhl. „*I kdybychom zmizeli na druhý konec republiky a změnili si jména, lidé nás stejně poznají,*“ řekl Coufal.¹⁰⁴

Chlapcům je v současné době 13 a 15 let a to je velice citlivý věk. Chodí do školy, kde samozřejmě chtějí zapadnout do kolektivu, ale otázka je, jestli je tento kolektiv přijme mezi sebe a psychické trauma chlapců nebude, sice v menší míře, pokračovat.

Kuřimská kauza odhalila mnoho nedostatků v českém právním řádu, který nedokázal zúčastněné ochránit před druhotnou viktimizací a dokonce vyvolala změnu zákonů.

4.2 Druhotná viktimizace ze strany médií v kauze Kuřim

Kauza Kuřim je dokonalým příkladem druhotné viktimizace oběti ze strany médií. Média vůbec nebrala v úvahu práva obětí a neustále dokola psala a vysílala o tomto případu další a podrobnější informace, které se jim podařilo získat. Novináři nenechali oběti vydechnout a srovnat se s nastalou situací a mysleli jen na sledovanost a větší prodej. Nebrali zkrátka vůbec v úvahu ochranu osobnosti obětí, ani důsledky svých činů.

Česká republika neměla do této doby dostatečně legislativně zabezpečenou ochranu osobnosti obětí trestného činu a to, jak dospělých, tak i nezletilých obětí. Je v pořádku, že u dětských pachatelů je zajištěna ochrana osobnosti (chrání se osobní údaje nezletilého a jeho soukromí) a proč toto nemají i dětské oběti? Tato kauza zkrátka odkryla mnoho nedostatků v české legislativě a ukázala, že v zákonech České republiky nejsou takovéto případy dostatečně dořešeny.

To, že byly v medializované kauze Kuřim chlapci druhotně viktimizováni přiznali i poslanci. Druhotnou viktimizaci vidí ve zveřejnění jejich jména. Poslanci se na základě tohoto případu začali zabývat tím, jak napříště chránit dětské oběti.¹⁰⁵

¹⁰³ HLOUŠKOVÁ, L. *Kauza Kuřim ve světě: stahovali děti z kůže* [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 21. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/143102-kaucha-kurim-ve-svete-stahovali-deti-z-kuze.html>>.

¹⁰⁴ SVOBODOVÁ, I. *Jakub i Ondra z kuřimské kauzy už mají stejné příjmení* [online]. Praha: Mediacop ©, 2006, poslední aktualizace 28. 1. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/kaucha-kurim/jakub-i-ondra-z-kurimske-kauchy-uz-maji-stejne-prijmeni_156698.html>.

Bylo důležité novelizovat zákony tak, aby už k druhotné viktimizaci nedocházelo a podobné zastrašující případy už se neopakovaly.

Kvůli druhotné viktimizaci se obrátilo na Radu pro rozhlasové a televizní vysílání i brněnské krizové centrum pro děti Klokánek. Šlo především o záběry, na nichž je nahý a svázaný Ondřej a jeho matka ho krmí. Tyto záběry jsou dostupné a mohou k nim mít přístup jak kluci, tak jejich spolužáci. Klokánek dokonce přemýšlel o tom, že by kluky vzal ze školy. „*Ondřejovi spolužáci je několikrát viděli a opakovaně mu je připomínali, což chlapce rozrušilo,*“ řekla vedoucí Klokánku Ditta Pokorná. Na média se dokonce obrátila i Klára Mauzerová s podobnou prosbou.¹⁰⁶

I když byli kluci umístěni v krizovém centru Klokánek, tak pořád měli přístup k mnohým informacím a ty mohly znovu vyvolat vzpomínky na strašlivé týrání. Samozřejmě se stýkali ještě s dalšími dětmi (např. ve škole) a ty jim to také mohly připomínat. Tohle vše má na kluky negativní vliv a prodlužuje se tím jejich trauma.

Konkrétní podoba druhotné viktimizace v tomto případě tedy byla, že média vysílala šokující záběry týrání, dále zveřejňovala detailní podrobnosti o případu, osobní informace, jak o chlapcích, tak i o všech zúčastněných (podrobné informace, které byly o chlapcích zveřejněny, byly hlavně jejich jména, fotografie a úplná adresa – příloha V). Dále se jednalo o neetické chování novinářů, kteří dokonce neváhali nezletilé chlapce i pronásledovat.

Nemohu opomenout ani šokující, zavádějící a často nepravdivé titulky, jako například „*Kauza Kuřim: Jak mučit chlapce? Nápad měla Kateřina*“ anebo „*Kauza Kuřim: Děti jedly vlastní maso*“.

Ještě horší titulky o kuřimské kauze ale napsali v cizině. Například list The Sun článek nazval „*Chlapce jedla rodina*“, deník Daily to označil jako „*Kanibalističtí příbuzní jedli chlapce zaživa*“, bulvár Daily Star vydal článek s nadpisem „*Chlapci stáhli kůži a nakrmili kanibaly*“, web seriózního listu The Scotsman „*Kůži zneužívaných chlapců snědli příbuzní*“, americký server Myfoxt Toledo.com napsal „*Česká republika: Matka sektářka krmila masem příbuzné, vyslechl si soud*“, v Asii server Thaindian.com text

¹⁰⁵ KOMÁREK, M. *Cesta do pekel je dlážděna dobrými úmysly* [online]. Praha: Copyright ©, 1999, poslední aktualizace 2. 6. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/cesta-do-pek-el-je-dlazdena-dobrymi-umysly-f1g-nazory.asp?c=A090602_155812_nazory_pei>.

¹⁰⁶ *Klokánek si postěžuje na záběry týraného Ondřeje* [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 25. 1. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/131662-klokanek-si-postezuje-na-zabery-tyraneho-ondreje.html>>.

otitulkoval „*Matka nestvůra stáhla kůži synovi a jeho maso dala příbuzným kanibalům*“. ¹⁰⁷

Tyto bouřlivé titulky se píšou jen kvůli větší publicitě a vůbec se přitom nedomýšlí, že to může mít neblahý vliv na oběť a její rodinu, kteří si to potom přečtou.

Navíc ani novináři moc nevěnovali pozornost, jestli jsou fakta, uvedená v jejich článku, pravdivá. Zejména světová média pletla jména, příjmení a dokonce i sled událostí. ¹⁰⁸

Je až zarážející, jak se na jednom případě může ukázat tolik chyb a tolik lidí, kteří chybují. Chyboval zde vlastně celý stát, který druhotnou viktimizaci už měl mít dávno ošetřenou zákonem a k tomuto nemuselo vůbec dojít a také zde chybovali novináři, kteří se chovali naprosto neeticky a proti všem zásadám slušného chování.

4.3 Co bylo kauzou Kuřim porušeno

Kauzu Kuřim zkoumám hlavně z hlediska mezinárodních úmluv, dohod a zákonů, které byly tímto případem porušeny a porušitelé byli pachatelé, média, ale i Česká republika jako samostatný stát, protože prioritou každého státu by měla být právě ochrana dětí a v tomto případě náš stát pochybil.

Důkazem neoprávněného jednání ze strany médií je také vysoká pokuta, která byla médiím uložena za zveřejnění detailních záběrů o týrání Radou pro rozhlasové a televizní vysílání (příloha VI).

Pachatelé z kuřimské kauzy porušili zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník a zákon č. 94/1963 Sb., O rodině, oba uvádím v kapitole 1.4 „Vybrané zákony týkající se práv dítěte a ochrany před druhotnou viktimizací“.

Šestice pachatelů čelila obvinění z týrání svěřené osoby, dále ze spolupachatelství, zbavení osobní svobody, křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku. Porušili tedy trestní zákoník a to v § 198 Týrání svěřené osoby, § 170 Zbavení osobní svobody a § 346 Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek. Za toto obžalovaným hrozilo až dvanáctileté vězení.

Dále jednání Kláry Mauerové (matky dětí) bylo v rozporu se zákonem o rodině a to v § 31, kde se definuje rodičovská odpovědnost. Rodičovská odpovědnost totiž zahrnuje

¹⁰⁷ HLOUŠKOVÁ, L. *Kauza Kuřim ve světě: stahovali děti z kůže* [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 21. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/143102-kausa-kurim-ve-svete-stahovali-deti-z-kuze.html>>.

¹⁰⁸ HLOUŠKOVÁ, L. *Kauza Kuřim ve světě: stahovali děti z kůže* [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 21. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/143102-kausa-kurim-ve-svete-stahovali-deti-z-kuze.html>>.

zejména „*péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte*“¹⁰⁹, o což se matka vůbec nestarala, ba naopak. Rodič by podle tohoto paragrafu také měl chránit zájem dítěte a zájmem Jakuba a Ondry určitě týrání nebylo. Také je zde uvedeno, že „*rodič může použít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj*“¹¹⁰. V tomto případě použila matka nepřiměřené výchovné prostředky a důstojnost dětí, jejich zdravý, tělesný, citový, rozumový a také mravní vývoj ohrožen byl.

Další zákony, které byly v kauze Kuřim překročeny a které uvádím v kapitole 1.4, jsou zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník a zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a to konkrétně Listina základních práv a svobod. Porušitelé byli v této situaci média.

V případě Občanského zákoníku se konkrétně jedná o § 12, který uvádím ve výše zmiňované kapitole. Média veřejně psala o lidech z této kauzy, několikrát otiskla jejich fotografie a také vysílala videa s jejich záběry a to vše, bez svolení zúčastněných a v rozporu s jejich zájmy.

Článek 7 Listiny základních práv a svobod zdůrazňuje, že každá osoba je nedotknutelná a její soukromí má být chráněno. Nedá se říci, že v této kauze byla zaručena nedotknutelnost a soukromí zúčastněných osob, zejména Ondry a Jakuba. Novináři neustále psali o nich, jejich rodině, zveřejňovali jejich fotografie a podrobnosti o týrání a také kluky sledovali v Klokánku. S tím souvisí i článek 10, kde se píše, že „*každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života, také na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě*“¹¹¹, ale kde byla zmíněná ochrana v této situaci? Ještě v současné době, jsou volně k nahlédnutí veškeré možné články a fotografie vztahující se ke zmíněné kauze.

V kuřimské kauze byly dále porušeny některé mezinárodní dokumenty, psala jsem o nich v kapitole 1.2 „*Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti*“. Jedná se o ženevskou Deklaraci práv dítěte, Všeobecnou deklaraci lidských práv, Chartu práv dítěte a Úmluvu o právech dítěte.

Členské státy ženevské Deklarace práv dítěte mají poskytovat všem dětem co nejlepší péči, rozvoj a ochranu. Zmíněná ochrana byla zde nedostačující, v tom určitě náš

¹⁰⁹ Zákon 94/1963 Sb., O rodině

¹¹⁰ Zákon 94/1963 Sb., O rodině

¹¹¹ Zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky

stát pochybil. Dále by stát měl chránit dítě před týráním, zneužívání a zanedbávání – tato ochrana je v našem státě též nedokonalá.

Ve Všeobecné deklaraci lidských práv se jedná hlavně o článek 12, který zmiňuje v kapitole 1.2. Náš stát tady opět nedokázal zajistit ochranu proti zásahům do soukromého života a do rodiny. Média Všeobecnou deklaraci lidských práv také vůbec nerespektovala a pořád hledala nové skutečnosti o soukromí rodiny Maueroových.

Náš stát pochybil i co se týče Charty práv dítěte. Rozhodně Ondrovi a Jakobovi neposkytl veškeré prostředky k tomu, aby se mohli rozvíjet zdravým způsobem a v podmínkách svobody a důstojnosti. Neustále omílání veškerých podrobností o případu moc důstojné není a ke zdravému rozvoji to také nepřispívá.

Česká republika v ní také porušila Úmluvu OSN (Úmluvu o právech dítěte). Porušen byl článek 3, který podotýká, že zájem dítěte by měl být vždy na prvním místě. Potom článek 16, kde se opět zdůrazňuje, že dítěti nesmí být zasáhnuto do soukromého života a převážně článek 19, kde se Česká republika zavázala, že ochrání děti před jakýmkoliv násilím.

Dále byly rovněž porušeny některé dokumenty, které se přímo věnují druhotné viktimizaci, hovořím o nich v kapitole 1.3 „Vybrané mezinárodní dokumenty věnující se ochraně před druhotnou viktimizací“. Jedná se o Rámcové rozhodnutí Evropské unie ze dne 15. 3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení a Doporučení (2006) 8 Výboru ministrů na pomoc obětem trestných činů.

V Rámcovém rozhodnutí Evropské unie ze dne 15. 3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení byl porušen zejména článek 8. Konkrétně jde o to, že Česká republika měla zajistit oběti trestného činu (tedy Jakobovi a Ondřejovi) ochranu, zejména v oblasti jejich bezpečí a soukromí. Porušen byl hlavně odstavec 2, kdy měla být obětem zajištěna ochrana soukromí a fotografického zobrazení obětí a jejich rodin. Do teď si kdokoliv může vyhledat fotografie jak kluků, tak celé jejich rodiny.

Podle Doporučení (2006) 8 Výboru ministrů na pomoci obětem trestných činů „*by měly státy podporovat média k přijetí a respektování seberegulačních opatření o ochraně soukromí a osobních dat obětí.*“¹¹² Česká republika neměla v době projednávání tohoto případu žádná taková opatření.

¹¹² POLMOVÁ, O. *Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999, poslední aktualizace 31. 8. 2009 [cit. 2011-03-20]. Dostupné na WWW: <http://www.ippravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_6152/pravo-obeti-trestne-cinnosti-na-citlive-zachazeni.aspx>.

V neposlední řadě byl také porušen médií i etický kodex novináře. Chování novinářů bylo v tomto případě neetické a dalo by se říci, že i sprosté. Etické kodexy se mimo jiné soustředí také na senzačnost a porušování soukromí. V kuřimské kauze šlo hlavně o senzačnost a na porušování soukromí se vůbec nedbalo. Syndikát novinářů České republiky dokonce vysloveně uvádí, že „*novinář je povinen respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nejsou schopny pochopit následky svých výpovědí.*“¹¹³ Někteří novináři (jak už jsem uvedla) kluky dokonce pronásledovali a to ani vzdáleně nesouvisí s respektem jejich soukromí.

Komise pro etiku zřízená syndikátem novinářů ČR veřejně prohlásila, že novináři opravdu porušili etický kodex novináře, ale i obecné meze slušnosti a to nejen bulvární média, ale i taková, která se označují za seriózní.¹¹⁴

4.4 Legislativní důsledky kauzy Kuřim

Ještě před pár lety zákony České republiky nekladly patřičný důraz na oprávněné zájmy poškozených, svědků a pozůstalých. Z jeho díkce nešlo dovodit úplný zákaz poskytnutí jejich osobních údajů.¹¹⁵

Ale i Česká republika musela reagovat na mezinárodní požadavky a hlavně nějak odpovědět na již zmíněnou kauzu Kuřim.

Začalo se hovořit o prosazení novely Trestního řádu, tak aby bylo zakázané zveřejňování osobních údajů a tak dne 5. února 2009 sněmovna schválila novelu trestního řádu a ve stejném tisku i novelu některých dalších zákonů, jako je přestupkový zákon, zákon o ochraně osobních údajů a trestní zákon. Tato novela vyvolala velkou diskuzi o její oprávněnosti a často je slangově nazývána jako tzv. „náhubkový zákon“. V současné době dokonce poslanci jednájí o jeho zmírnění. Tato novela je možná podle některých odborníků příliš přísná, ale pokud zabrání druhotné viktimizaci oběti ze strany médií a reakce společnosti u obětí trestného činu a to hlavně u dětí a mladistvých, které jsou více citliví než dospělí lidé, tak je to určitě obrovský pokrok.

¹¹³ *Etický kodex novináře* [online]. Praha: © Syndikát novinářů České republiky, 2008, poslední aktualizace 25. 11. 1999 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>>.

¹¹⁴ *Zápis ze schůze Komise pro etiku ze dne 18. 6. 2008* [online]. Praha: Syndikát novinářů České republiky ©, 2008, poslední aktualizace 18. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <syndikat-novinaru.cz/upload/KPE-2008-06-18.doc>.

¹¹⁵ BÁRTOVÁ, E. *Kauza týrání: Česko porušilo úmluvu OSN* [online]. Praha: Centrum holdings ©, 1999, poslední aktualizace 21. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=428451>>.

4.4.1 Novela Trestního řádu

Důležitý je tady hlavně § 8b, v němž se píše, že *„nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let. Zveřejnění obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného, je zakázáno. Pravomocný rozsudek nesmí být zveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích s uvedením jména, případně jmen, příjmení a bydliště poškozeného.“*¹¹⁶

Zde je jasně napsáno, že žádná média nesmí zveřejnit jakékoliv informace, které by vedly ke zjištění totožnosti poškozeného mladšího 18 let. Jeví se mi to jako dobrá ochrana před druhotnou viktimizací.

4.4.2 Novela Trestního zákona

Podle § 180 *„kdo, byť i z nedbalosti, neoprávněně zveřejní, sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si přisvojí osobní údaje, které byly o jiném shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.“*¹¹⁷

4.4.3 Novela Zákona o ochraně osobních údajů

A to zejména § 44a a § 45a. Píše se tam, že *„fyzická nebo právnická osoba se dopustí přestupku nebo správního deliktu tím, že poruší zákaz zveřejnění osobních údajů. Za tento přestupek lze uložit pokutu do 1 000 000 Kč a za přestupek spáchaný tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5 000 000 Kč.“*¹¹⁸

Velké diskuze vyvolaly právě výše pokut. Padlo hodně názorů o tom, že jsou příliš vysoké a tak se v současné době jedná o jejich snížení.

¹¹⁶ Zákon 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád)

¹¹⁷ Zákon 40/2009 Sb., Trestní zákoník

¹¹⁸ Zákon 101/2000 Sb., O ochraně osobních údajů

ZÁVĚR

Cílem mojí bakalářské práce bylo zkoumat, popsat a názorně demonstrovat na příkladech, že média mohou poškodit oběť trestného činu a popřípadě ukázat, jakým způsobem.

Svůj cíl jsem podle mého názoru s pomocí literatury a konfrontací kauzy Kuřim s mezinárodním a národním právem (příčemž upozorňuji na skutečnosti, kterými byla práva dítěte touto kauzou porušena) splnila.

Ve své práci uvádím některé příklady druhotné viktimizace oběti ze strany médií z knihy *Základy masové komunikace* od Kunczika, ale myslím si, že vzorovým příkladem je právě kauza Kuřim, na jejímž základě jsem postavila svoji druhou část. Kauza Kuřim byla podle mého názoru revoluční ohledně vzniku tzv. „náhubkového zákona“. Teprve až tento případ týrání dvou chlapců, který se v jisté době objevil ve zprávách všech televizí a rádií, na většině internetových portálů a na titulních stranách téměř všech novin a časopisů, upozornil na mezery v českém právním řádu.

Neříkám, že vytvoření tzv. „náhubkového zákona“ je tou nejlepší cestou, ale je to alespoň začátek. Začátek toho, že už se s dětmi nebude zacházet jako s „malými dospělými“, jako tomu bývalo dříve, ale jako s rovnocennými partnery.

Kauzu Kuřim jsem zkoumala hlavně z hlediska zákonů a mezinárodních úmluv a dohod, které byly tímto případem porušeny. Česká média i samotná Česká republika totiž mnohé nerespektovaly.

Ve své práci jsem převážně chtěla upozornit na to, že i když žijeme v moderní společnosti, která je vázána mezinárodními úmluvami o ochraně člověka a lidských práv, tak jsou pořád naše zákony nedokonalé v tom, že nepředcházejí takovým případům, jako byla kauza Kuřim a nedostatky a mezery v našem právním řádu se začnou odstraňovat až poté, co si tím někteří nevinní lidé musí projít.

Uplynulé události už se vrátit nedají, ale důležité je, aby k podobným situacím už nikdy nedošlo. Naše společnost by se měla poučit a do budoucna být ohleduplnější. Myslím si, že Česká republika se z této události poučila. Nemohu říci, jestli více ze samotného případu anebo z mezinárodní ostudy, kterou tato kauza našemu státu přinesla, ale každopádně na to reagovala novelou zákona. Ale napravilo to i česká média? Pevně doufám, že ano a že ochranu osobnosti a soukromí druhých nebudou už brát na lehkou váhu, jako tomu bylo doposud.

Novináři by měli hlavně oběť respektovat a to nejen ji, ale i celou její rodinu. Neměli by zveřejňovat citlivé a osobní informace o nich a o případu, stejně jako žádné fotografie ani podobizny. Co se týče samotné reportáže nebo článku, tak by se měli vyhnout různým domněnkám, polopravdám a také šokujícím a mnohdy zavádějícím titulkům. Oběť se také s trestným činem hůře smíruje, když média vysvětlí zločin jako chybu oběti. Spíš by se měla zaměřit na opačnou stránku zločinu, poukázat na to, jak to oběť dobře zvládla, jak jí okolí pomáhá – zkrátka vyzdvihnout lidskou solidaritu.

Tato událost vyvolala mnoho rozsáhlých otázek, které jsem všechny ve své práci samozřejmě nemohla zodpovědět, ale podle mě, je moje práce dobrý základ k dalšímu zkoumání.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

DUBSKÝ, J., MURDZA, K., URBAN, L. *Sociologie médií a veřejného mínění*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. 129 s. ISBN 80-7251-234-X.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.

DUNOVSKÝ, J., MITLOHNER, M., HEJČ, K. et al. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Praha: Grada Publishing, 2005. 251 s. ISBN 80-247-1201-6.

DUNOVSKÝ, J., WEISS, P., TROJAN, O. *Child Sexual Abuse and Sexual Violence*. Praha: MPSV, 1997. 154 s. ISBN 80-85529-32-7

HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X.

JIRÁK, J. KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003. 207 s. ISBN 80-7178-697-7.

KOVAŘÍK, J. et al. *Dětská práva, právní povědomí, participace dětí a sociální služby*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2001. 222 s. ISBN -80-7040-531-7.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2007. 325 s. ISBN 978-7041-896-3.

KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.

KUNŠTÁT, D. (ed.) *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. 226 s. ISBN 80-7330-081-8.

LANGMEIER, J., BALCAR, K., ŠPITZ, J. *Dětská psychoterapie*. 2. rozšířené a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2000. 431 s. ISBN 80-7178-381-1.

MALÁ, E., RABOCH, J., SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995. 128 s. ISBN 80-85121-99-9.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.) *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MCCHESENEY, R. *Problém médií: jak uvažovat o dnešních médiích*. Všeň: Grimmus, 2009. 140 s. ISBN 978-80-902831-2-1.

- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. 447 s. ISBN 80-7178-200-9.
- MIČENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999. 250 s. ISBN 80-85850-75-3.
- NOVOTNÁ, V., ŠTASTNÁ, J. *Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti*. Praha: JAN, 2000. 239 s. ISBN 80-85529-85-8.
- PŠENIČKA, O. *Sexuální výchova v rodině: radost být matkou a také otcem*. Pardubice: Hnutí rodina, 1994. 310 s. ISBN 80-901524-1-4.
- PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1996. 143 s. ISBN 80-901896-5-2.
- ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 303 s. ISBN 978-80-7380-033-8.
- VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1995. 80 s. ISBN 80-85529-17-3.
- VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HADJ-HOUSSOVÁ, Z. et al. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. 118 s. ISBN 80-7178-286-6.
- VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy, o nichž se příliš (ne)mluví*. Praha: Linde, 2009. 124 s. ISBN 978-80-7201-772-0.
- VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2001. 171 s. ISBN 80-223-1574-5.
- VYMĚTAL, Š., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Novináři a oběti trestných činů*. Praha: Themis, nakladatelství Tiskárny MV, 2008. 80 s. ISBN 80-7312-052-6.

Časopisecké a novinové statě:

JONZON, E., LINDBLAD, F. Risk factors and protective factors in relation to subjective health among adult female victims of child sexual abuse. *Child Abuse Neglect*, 2006, roč. 30, č. 2.

Kauza Kuřim: týraný Ondra se nedokázal ani obléci. *Klatovský deník*, 2008, č. 173, s. 10.

KLIČKA, J. Televize dostaly statistické pokuty za zveřejnění záběrů týraných chlapců. *Klatovský deník*, 2008, č. 156, s. 12.

MOKRÝ, P. Tajemná Škrlová ve vazbě. *Klatovský deník*, 2008, č. 9, s. 11.

Týraní chlapci z Kuřimi zůstanou v Klokánku. *Právo*, 2008, č. 300, s. 1.

VRTBOVSKÁ, P. Moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné rodinné situaci. *Sociální práce*, 2006, roč. 2006, č. 1, s. 37 – 45. ISSN 1213-6204.

Legislativní dokumenty:

Všeobecná deklarace lidských práv

Zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon 94/1963 Sb., O rodině

Zákon 101/2000 Sb., O ochraně osobních údajů

Zákon 104/1991 Sb., O Úmluvě o právech dítěte

Zákon 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí

Elektronické dokumenty:

BÁRTOVÁ, E. *Kauza týrání: Česko porušilo úmluvu OSN* [online]. Praha: Centrum holdings ©, 1999, poslední aktualizace 21. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=428451>>.

BÁRTOVÁ, E. *Kauza týrání: Týden pryč a to hlavní se stále neví* [online]. Praha: Centrum holdings ©, 1999, poslední aktualizace 18. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=%20426385>>.

CAULFIELD, H. *Maslowova pyramida potřeb* [online]. Zrcadlo.blogspot.com, 2008, poslední aktualizace 1. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://zrcadlo.blogspot.com/2008/06/maslowova-pyramida.html>>.

CIBULKA, P. *Příběh rodiny, ve které se narodil týraný Ondra* [online]. Praha: Pravý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cisloclanku=2007051901>>.

CIBULKA, P. *Soud poslal matku nelidsky týraného chlapce do vyšetřovací vazby* [online]. Praha: Pravý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cisloclanku=2007051901>>.

CIBULKA, P. *Týraný Ondřej měl chodit do školy, ne se učit doma!!! O „sestře Aniče“ ani nemluvě* [online]. Praha: Pravý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cisloclanku=2007051901>>.

Děsivé odhalení: dvě týrané děti žily v kobce. Neumí mluvit, jen vrčí [online]. Praha: © CET 21, 2010, poslední aktualizace 25. 7. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://tn.nova.cz/zpravy/krimi/desive-odhaleni-dve-tyrane-deti-zily-v-kobce-neumi-mluvit-jen-vrci.html>>.

Etický kodex novináře [online]. Praha: © Syndikát novinářů České republiky, 2008, poslední aktualizace 25. 11. 1999 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>>.

HLOUŠKOVÁ, L. *Kauza Kuřim ve světě: stahovali děti z kůže* [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 21. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/143102-kausa-kurim-ve-svete-stahovali-deti-z-kuze.html>>.

Kauza Kuřim: Případ, který nemá v česku obdoby [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 25. 10. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://brnensky.denik.cz/special_kurim/kausa-kurim-pripad-ktery-nema-v-cesku-20081025.html>.

Kauza Kuřim: Soud zamítl odvolání proti rozsudku [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 9. 3. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://brnensky.denik.cz/special_kurim/kausa-kurim-soud-vynese-rozsudek-20090309.html>.

Kauza Kuřim: znalec tvrdí, že by bratři mohli týrat i své děti [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 27. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/143571-kaucha-kurim-znalec-tvrdi-ze-by-bratri-mohli-tyrat-i-sve-deti.html>>.

Klokánek si postěžuje na záběry týraného Ondřeje [online]. Praha: Copyright Borgis ©, 2003, poslední aktualizace 25. 1. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/131662-klokanek-si-postezuje-na-zabery-tyraneho-ondreje.html>>.

KOMÁREK, M. *Cesta do pekel je dlážděna dobrými úmysly* [online]. Praha: Copyright ©, 1999, poslední aktualizace 2. 6. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/cesta-do-pek-el-je-dlazdena-dobrymi-umysly-flg/nazory.asp?c=A090602_155812_nazory_pei>.

KRISTKOVÁ, V., LANGHANSOVÁ, H., MATIAŠKO, M. *Legislativní ochrana obětí trestných činů před druhotnou viktimizací a práva obětí na soukromí během trestního řízení* [online]. Brno: Liga lidských práv ©, 2004, poslední aktualizace 27. 11. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.llp.cz/_files/file/Analyza1_viktimizace_soukromi_Liga_lidskych_prav.pdf>.

Matka držela vlastního syna svázaného v tmavé komoře [online]. Praha: Centrum holdings ©, 1999, poslední aktualizace 11. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/video/?id=86311>>.

MOKRÝ, P. *Kauza Kuřim: Děti jedly vlastní maso* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 17. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/kaucha-kurim-soud-zahajil-proces-roku-20080616.html>>.

MOKRÝ, P. *Kauza Kuřim: Jak mučit chlapce? Nápad měla Kateřina* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 28. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://brnensky.denik.cz/special_kurim/kaucha-kurim-dopoledni-promitani-jnepristup20080627.html>.

POLMOVÁ, O. *Právo obětí trestné činnosti na citlivé zacházení* [online]. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 1999, poslední aktualizace 31. 8. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_6152/pravo-obeti-trestne-cinnosti-na-citlive-zachazeni.aspx>.

SMYČKOVÁ, L. *Kauza Kuřim u soudu: matka dětí popsala, jak je týrala* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 17. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=608309>>.

Studentka pedagogiky týrala syna, je ve vazbě [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 11. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=420082>>.

SVOBODOVÁ, I. *Jakub i Ondra z kuřimské kauzy už mají stejné příjmení* [online]. Praha: Mediacop ©, 2006, poslední aktualizace 28. 1. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/kauza-kurim/jakub-i-ondra-z-kurimske-kauzy-uz-maji-stejne-prijmeni_156698.html>.

ŠKODA, T. *Soud svěřil týrané hochy z kauzy Kuřim do péče otce* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 13. 1. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/soud-sveril-tyrane-20100113.html>.

Zápis ze schůze Komise pro etiku ze dne 18. 6. 2008 [online]. Praha: Syndikát novinářů České republiky ©, 2008, poslední aktualizace 18. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <syndikat-novinaru.cz/upload/KPE-2008-06-18.doc>.

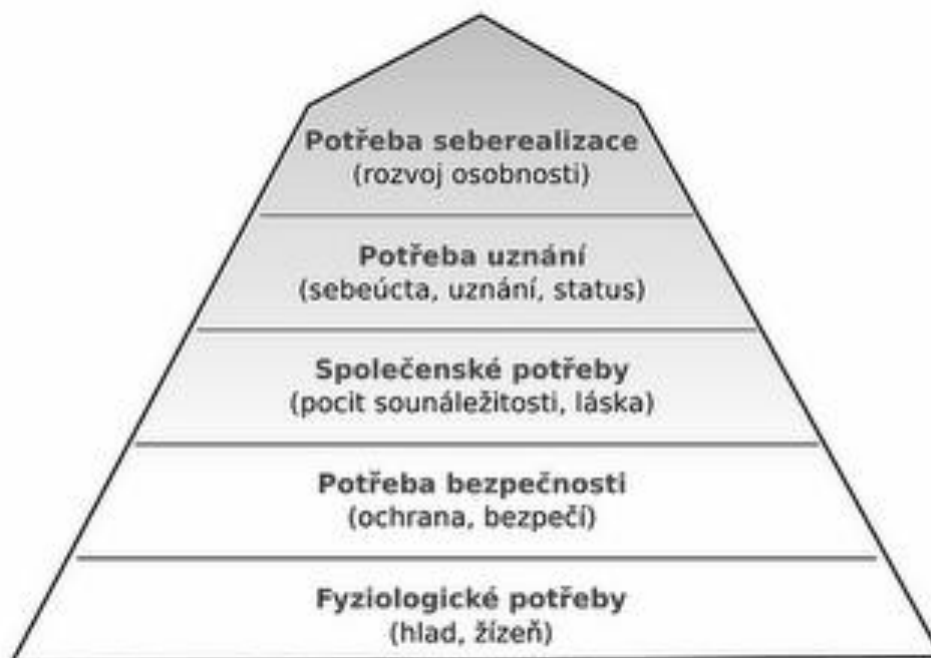
10 nejmedializovanějších českých dětí [online]. Praha: © Copyright – Ringem ČR a dodavatelé obsahu, 2001, poslední aktualizace 24. 11. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.blesk.cz/clanek/celebrity-domaci-celebrity/103913/10-nejmedializovanejsich-ceskych-deti.html>>.

Seznam příloh

Příloha I	Pyramida potřeb podle amerického psychologa A. Maslowa
Příloha II	Případ sociální izolace dětí uvnitř lidské společnosti
Příloha III	10 nejmedializovanějších českých dětí v roce 2008
Příloha IV	Stránky z brněnského deníku Rovnost o kauze Kuřim
Příloha V	Zveřejněné informace o týraných chlapcích
Příloha VI	Pokuty za zveřejnění záběrů týraných chlapců

Příloha I

Pyramida potřeb podle amerického psychologa A. Maslowa

1. **Fyziologické potřeby:** jsou to základní potřeby člověka (jídlo, pití, vzduch, oblečení, pohyb, bydlení, teplo, světlo, prostor). Pokud nejsou uspokojeny, pak člověk není motivován k uspokojování potřeb na vyšší úrovni.
2. **Potřeba bezpečí a existenční jistoty:** jedná se o ochranu člověka a pocit jeho bezpečí a životní jistoty.
3. **Společenské potřeby:** člověk potřebuje pocit sounáležitosti, být přijat ostatními lidmi a být milován.
4. **Potřeba uznání:** jedná se o dosažení úspěchu a respektu. Každý člověk potřebuje uznání a pochvalu a to nejen od druhých lidí, ale také sám od sebe. Uspokojení vede k pocitu sebedůvěry.
5. **Potřeba seberealizace:** nebo také růstové potřeby, jsou to potřeby vědění, porozumění, osobního růstu a zdokonalování se.¹¹⁹

¹¹⁹ CAULFIELD, H. *Maslowova pyramida potřeb* [online]. Zrcadlo.blogspot.com, 2008, poslední aktualizace 1. 6. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://zrcadlo.blogspot.com/2008/06/maslowova-pyramida.html>>.

Příloha II

Případ sociální izolace dětí uvnitř lidské společnosti

autor fotografie: tn.cz a televize Nova

Otřesný případ týrání dětí na severu Čech. Chlapečci žili dlouhé měsíce v úklidové komoře o rozměrech jeden krát jeden metr v panelákovém bytě. V kumbálu na znečištěné matraci mezi nedopalky. Byly ve strašném stavu, nemytí, zavšivení, pomočené a špinavé od výkalů.¹²⁰

¹²⁰ *Děsivé odhalení: dvě týrané děti žily v kobce. Neumí mluvit, jen vrčí* [online]. Praha: © CET 21, 2010, poslední aktualizace 25. 7. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW:<<http://tn.nova.cz/zpravy/krimi/desive-odhaleni-dve-tyrane-deti-zily-v-kobce-neumi-mluvit-jen-vrci.html>>.

Příloha č. III

10 nejmedializovanějších českých dětí v roce 2008 – tato anketa byla uveřejněna na internetových stránkách blesk.cz

Autor fotografie: Blesk.cz a deník Blesk

Ondřej a Jakub Mauerovi se objevili hned na druhém místě.

„Důvod zájmu médií: Ondřej a Jakub se stali známí jako oběti kuřimské kauzy. Příklad Kuřim se před soudem projednával veřejně, proto o nich pronikly do médií všechny podrobnosti.

Vývoj kauzy: Kuřimská kauza je nejznámější případ týraných dětí v České republice. Jakub a Ondra si museli doslova projít peklem. Kuřimské panoptikum se začalo odvíjet od chvíle, kdy soused na „dětském hlídači“ zachytil signál z vedlejšího domu, pokračovalo neuvěřitelným vyšetřováním a ukončil ho soud. Kuřimské bestie dostaly celkem 43 let.

Kde se objevili: V posledním roce se pravidelně objevovali v tištěných médiích i televizi.“

Zajímavé je, že se na žebříčku umístila také Barbora Škrlová (33) alias falešné dítě

Autor fotografie: Blesk.cz a deník Blesk

„Důvod zájmu médií: Jedna z klíčových postav kauzy Kuřim, soud rozhodl, že si ve vězení odpyká 5 let.

Vývoj kauzy: Barbora Škrlová si na dětskou identitu zahrála hned dvakrát. Nejprve se vydávala v Brně za Aničku a poté v Norsku za Adama.

Kde se Barbora objevila: Kromě českých médií se kauza dostala až do Norska a Dánska.“ ¹²¹

¹²¹ 10 nejmedializovanějších českých dětí [online]. Praha: © Copyright – Ringem ČR a dodavatelé obsahu, 2001, poslední aktualizace 24. 11. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.blesk.cz/clanek/celebrity-domaci-celebrity/103913/10-nejmedializovanejsich-ceskych-deti.html>>.

Příloha č. IV

Stránky z Brněnského deníku Rovnost o kauze Kuřim

Stránky z Brněnského deníku Rovnost o kauze Kuřim ze dne 9. 3. 20

JAK SE VYVÍJELA TAKZVANÁ KAUZA KUŘIM A KDO V NÍ HRÁL ROLI

Kauza v datech

Jaro 2006: Do rodiny Kláry Maueroové přivádí její sestra Kateřina malou holčičku Annu. Vydává se za ni Barbora Škrlová.
Léto 2006: Bratry Ondřeje a Jakuba čeká převýchova šokovou terapií. Mučení vynutí Kateřina.
Srpen 2006: Klára s Kateřinou odjíždějí s Ondrou a Jakubem na chatu ve Veverské Bítýšce. Tam chlapce čeká nejnepříjemnější týden života. Do týraní se zapojuje i Barbora Škrlová, její bratr Jan, Hana Bašová a Jan Turek.
Leden 2007: Klára se stěhuje z brněnské ulice Krásného do Kuřimi na Brněnsku.
Duben 2007: Městský soud v Brně potvrzuje novou identitu pro Annu Maueroovou, kterou úspěšně hraje Barbora Škrlová.
7. května 2007: Policie nachází v komoře rodinného domu v Kuřimi svázaného a nahého Ondřeje.
9. května 2007: Policie zadržuje Kláru Maueroovou pro podezření z týraní syna. Soud jí bere do vazby, policie jí obviňuje i z týraní prvorozeneho syna Jakuba.
10. května 2007: Soud svěřuje domnělou Annu a syny Kláry Maueroové do péče dětského krizového centra Klokánek v Brně. Údajně Anna krátce nato z centra utíká.
25. května 2007: Soud bere do vazby Klárinu sestru Kateřinu Maueroovou, kterou policie obviňuje z týraní chlapců.
15. června 2007: Škrlová se objevuje na českém velvyslanectví v dánské Kodani.
20. června 2007: Policie obviňuje z týraní chlapců i bývalou pracovníci Paprsku Hanu Bašovou alias tetu Nancy.
Září 2007: Z týraní děti policie stáhla i bratra Škrlové Jana a jeho známého Jana Turka.

8. ledna 2008: Policisté zatýkají Škrlovou v Norsku, kde se vydávala za třináctiletého chlapce Adama.
4. února 2008: Policie obviňuje z týraní Ondřeje i Škrlovou. Měla ho na chatě ve Veverské Bítýšce topit v kádru s vodou.
21. dubna 2008: Státní zástupci žalují z týraní chlapců všech šest obviněných.
9. května 2008: Brněnský městský soud rozhoduje, že Barbora Škrlová a Kateřina Maueroová neporušily zákon, když se Škrlová vydávala v Klokánku za Aničku.
17. června 2008: Začíná hlavní líčení u brněnského krajského soudu. Klára Maueroová se k týraní synů přiznává.
24. října 2008: Brněnský krajský soud vynáší nad šestici obžalovaných rozsudek.
25. listopadu 2008: Všech šest odsouzených z týraní se proti rozsudku krajského soudu odvolává.
22. prosince 2008: Soud rozhoduje, že týraní bratři Ondřej a Jakub zůstanou prozatím v dětském krizovém centru Klokánek.
9. února 2008: Krajský státní zástupce v Brně vylučuje, že by kauza Kuřim souvisela s organizovaným zločinem.
4. března 2008: Vrchní soud v Olomouci začíná projednávat odvolání všech odsouzených, kromě Barbory Škrlové. Její advokát je nemocný.
9. března 2008: Vrchní soud zamítá odvolání pětice odsouzených.

Kdo je kdo?

Klára Maueroová, 31 let
- ve vězení stráví 9 let
Matka týraných chlapců, nyní devítiletého Ondřeje a o dva roky staršího Jakuba. Své děti nejenom týrala, ale dovořila sáhnout na chlapce i jiným lidem. Přiznala se.

Kateřina Maueroová, 35 let
- ve vězení stráví 10 let
Sestra Kláry, která se na mučení sourozenců podílela. Vedla dětské centrum Paprsek brněnského Domu dětí a mládeže. Pomožla Barboře Škrlové se změněním identity.

Barbora Škrlová, 34 let
- ve vězení stráví 5 let, čeká na odvolací soud
Žila u Maueroových a vydávala se za třináctiletou Annu a stejné staršího chlapce Adama. Po odhalení týraní s chlapci skončila v krizovém centru Klokánek, odkud utekla a skrývala se v Dánsku a v Norsku.

Hana Bašová alias tetu Nancy, 28 let
- ve vězení stráví 7 let
Přítelkyně a podřízená Kateřiny Maueroové z Domu dětí a mládeže. Také ona Ondřeje a Jakuba podle žaloby týrala. Barbora Škrlová tvrdí, že s ní dělala sadistické „terapie“.

Jan Škrla, 26 let - ve vězení stráví 7 let
Bratr Barbory, který podle vyšetřování chlapce surově a zvlášť brutálně trýznil. Ze spisu vyplývá, že je dokonce týral nahé. Bil je, řezal po zádech, páčil je cigaretami v třísech a na jiných částech těla.

Jan Turek, 32 let - ve vězení stráví 5 let
Brněnský podnikatel, který ještě před čtyřmi lety vedl v Brně skautský oddíl. V Paprsku se později seznámil s lidmi blízkými kuřimské kauze. Stejně jako Škrla mučil chlapce zvlášť hrubým způsobem.

Dům, ve kterém našla 7. května 2007 policie svázaného a nahého Ondřeje.

Infografika: Deník/Markéta Evjáková

122

Autor infografiky: Brněnský deník Rovnost

¹²² *Kauza Kuřim: Soud zamítl odvolání proti rozsudku* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 9. 3. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW:<http://brnensky.denik.cz/special_kurim/kaucha-kurim-soud-vynese-rozsudek-20090309.html>.

ODSOUZENÍ V KAUZE KUŘIM A JEJICH ROLE V PŘÍPADU

Barbora Škrlová, 5 let vězení
Topila Ondřeje v lavoru s vodou, pak ho zavřela do skříně.

Jan Turek, 5 let vězení
Podílel se na týrání, sehnal klece, kam sestry Mauerovy zavíraly Ondřeje a Jakuba.

Klára Mauerová, 9 let vězení
Své děti nejenom týrala, ale dovolila, aby chlapcům ubližovali i jiní lidé.

Kateřina Mauerová, 10 let vězení
Podílela se na mučení sourozenců a týrání sama vymýšlela.

Hana Bašová alias teta Nancy, 7 let vězení
Účastnila se týrání a Jakuba zavírala v jedné z místností Domu dětí a mládeže Paprsek. Při týrání dělala „publikum“. Vyluzovala při něm zvuky a hlasy s cílem vyvolat u chlapců strach a dojem, že je v místnosti více lidí.

Jan Škrla, 7 let vězení
Bil nahé chlapce, rezal je po zádech, páčil je cigaretami v třísech a na jiných částech těla. Nadával jim a ponižoval je. Vyřízl kousek tkáně z Ondřejovy pravé hýždě.

Infografika: Deník/Marjeta

¹²³ *Kauza Kuřim: případ, který nemá v česku obdoby.* [online]. Praha: Copyright ©, 2005, poslední aktualizace 25. 10. 2008 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <http://brnensky.denik.cz/special_kurim/kauza-kurim-pripad-ktery-nema-v-cesku-20081025.html>.

Příloha č. V

Zveřejněné informace o týraných chlapcích

Jména chlapců byla zveřejněna nejen v novinách Právo ze dne 23. prosince 2008

Týraní chlapci z Kuřimi zůstanou v Klokánku

BRNO (pko) – Ondřej Coufal a Jakub Mauer, oběti tyranů z kuřimské kauzy, budou i nadále žít v azylovém zařízení Klokánek. Rozhodl tak v pondělí brněnský městský soud, když zamítl žádost o svěření do péče otce chlapců Radka Coufala.

Nicméně podle soudu existuje šance, že by otec mohl své syny za několik měsíců získat.

Rozsudkem byla navíc zbavena rodičovských práv matka Ondry a Jakuba Klára Mauerová, která své děti vystavila nelidskému mučení, za což ji nepravomocně brněnský krajský soud potrestal devíti lety vězení. Její

sestra a teta dětí Kateřina dostala ještě o rok více.

„Tento případ je natolik výjimečný, že si nemůžeme dovolit experimentovat, musíme jít na jistotu. A otec dětí nikdy sám nevychoval. Pokud by se děti po nezdařeném pokusu měly vracet zpět do Klokánku nebo podobného zařízení, mělo by to daleko horší vliv než současné prodloužení jejich pobytu v Klokánku,“ vysvětlila rozsudek soudkyně Zdenka Mádrová.

(Pokračování na str. 5)

← Radek Coufal se svou advokátkou včera při čtení rozsudku.

Foto PRÁVO – Petr Kozelka

124

Autor fotografie: Deník Právo

¹²⁴ Týraní chlapci z Kuřimi zůstanou v Klokánku. *Právo*, 2008, č. 300, s. 1.

Fotografie obou chlapců se mimo jiné objevila na internetových stránkách

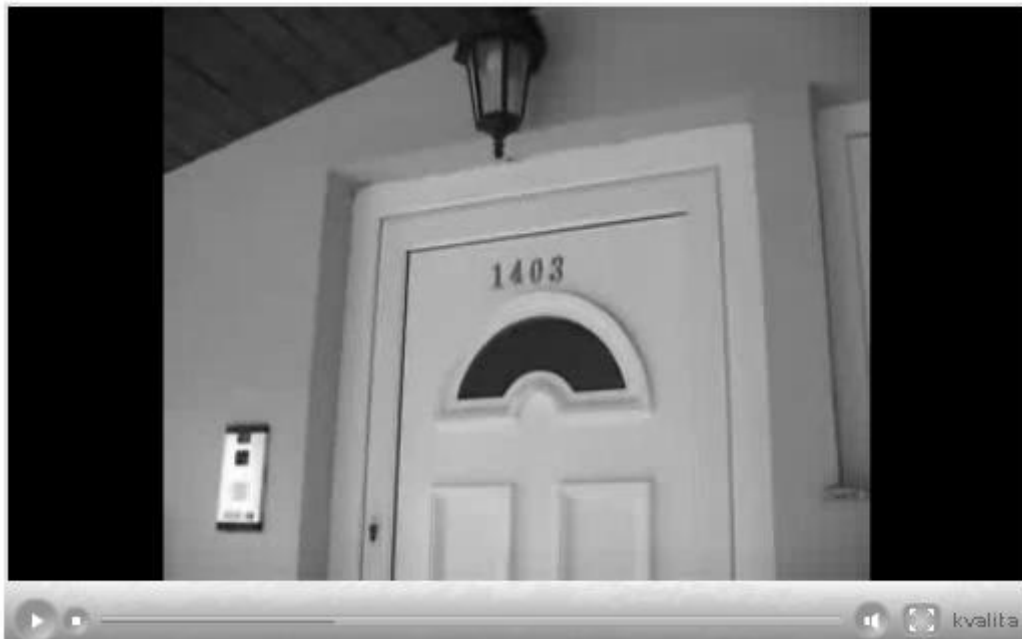
125

Autor fotografie: Právý Blok

¹²⁵ CIBULKA., P. *Příběh rodiny, ve které se narodil týraný Ondra* [online]. Praha: Právý Blok ©, 2003, poslední aktualizace 9. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.cibulka.net/petr/view.php?cislocclanku=2007051901>>.

Přesná adresa obou chlapců se uveřejnila nejen na internetových stránkách aktuálně.cz

Matka držela vlastního syna svázaného v tmavé komoře

126

Autor: aktuálně.cz

Video ze stránky aktuálně.cz – z videa se dá snadno poznat adresa obou nezletilých chlapců a to nejen ze záběru, kde lze jasně vyčíst popisné číslo (1403), ale i z mluveného slova ve videu, kde redaktorka říká název ulice - „Když policie přijela do Dušínovi ulice...“

¹²⁶ *Matka držela vlastního syna svázaného v tmavé komoře* [online]. Praha: © Centrum holdings, 1999, poslední aktualizace 11. 5. 2007 [cit. 2011-03-29]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/video/?id=86311>>.

Příloha č. VI

Pokuty za zveřejnění záběrů týraných chlapců – článek z klatovského deníku ze dne 6. července 2008

Televize dostaly statisícové pokuty za zveřejnění záběrů týraných chlapců

JAN KLIČKA

Praha/ Rekordní pokutu v celkové výši milion sedm set tisíc korun včera udělila Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) třem největším celoplošným televizím.

Penalizovala je za to, že ve svém zpravodajství odvysílaly záběry týrání chlapců Ondřeje a Jakuba z takzvané Kuřimské kauzy. Nejvíce, celkem 900 tisíc korun, zaplatí televize Prima, dalších 600 tisíc korun pak případně na vrub Novy a zbylých 200 tisíc musí uhradit Česká televize. Ve všech třech případech rada pokutu odůvodnila konstatováním, že došlo „k porušení povinnosti bezdůvodně nezobrazovat osoby umírající nebo vystavené těžkému tělesnému nebo duševnímu utrpení způsobem snižujícím lidskou důstojnost“.

Radní tímto zdůvodněním

OBĚTI. Ondřej a Jakub v Klokánku. Foto: Archiv Klokánku

naráželi na černobílé záběry z takzvané domácí „video chůvy“, jež stály na počátku celé kauzy a které se později dostaly na obrazovky jmenovaných televizí. Na záběrech, které omylem naladil soused matky týraných chlapců Kláry Maurové, je vidět nahé dí-

tě svázané lepicí páskou. Všechny televize tento obrázek bez cenzury odvysílaly, což je podle členů RRTV neetické. Samotné televize s tím ovšem nesouhlasí.

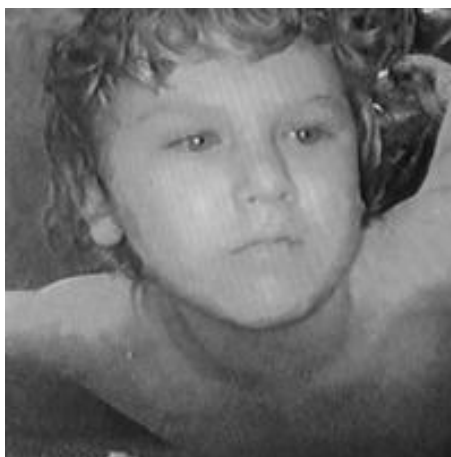
„Rozhodnutí Rady považujeme za skandální a podáme proti němu žalobu. Zveřejně-

ní kuřimské kauzy bylo ve veřejném zájmu. Od samého začátku, co tento případ redaktoři Televizních novin sledují, důsledně dbají na ochranu osobní identity týraného chlapce znemožněním jeho identifikace technickými prostředky,“ řekla Deníku mluvčí Novy Veronika Šmitková. „Televize Prima nemá ještě k dispozici písemné vyhotovení rozhodnutí RRTV, čekáme na jeho doručení. Po obdržení se následně rozhodneme k dalším krokům,“ dodala mluvčí Primy Jana Kocová.

Kuřimská kauza pokračuje u brněnského městského soudu dnes, kdy je na programu jednání proces s dětskou lékařkou Milanou Směkalovou. Žalobce ji viní z toho, že týrání hochů nenahlásila, za což jí hrozí až tři roky vězení. Jako svědkyně by měla vystoupit také matka obou chlapců Klára Maurová.

127

Autor infografiky: Klatovský deník

Fotka z černobílého záběru, který se vysílal v televizi.

¹²⁷ KLIČKA, J. Televize dostaly statisícové pokuty za zveřejnění záběrů týraných chlapců. *Klatovský deník*, 2008, č. 156, s. 12.

ABSTRAKT

VALÍŠOVÁ, L. *Syndrom CAN a druhotná viktimizace oběti ze strany médií: Kauza Kuřim*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce A. Křišťan.

Klíčová slova: základní práva a potřeby dětí, syndrom CAN, média, druhotná viktimizace, kauza Kuřim

Práce se zabývá syndromem CAN a druhotnou viktimizací oběti ze strany médií. První část se věnuje dětem a jejich základním potřebám a právům, také je zde stručně charakterizován syndrom CAN. Dále se zabývá médii a jejich vlivu na oběť trestného činu, kde je podrobněji popsána sekundární viktimizaci.

Ve druhé části je rozebrána velice medializovaná kauza Kuřim a je zde zkoumáno, co bylo touto kauzou porušeno. Tato kauza je použita jako negativní příklad vlivu médií na oběť. Tento případ byl vybrán záměrně, protože je příkladem toho, jak by to nemělo být a díky němu také vznikl tzv. „náhubkový zákon“, který je v práci také zmíněn.

ABSTRACT

Syndrome CAN and secondary victimization of victims by the media: The Case Kuřim

Keywords: basic rights and needs of children, CAN syndrome, media, secondary victimization, Kuřim case

The work deals with the CAN syndrome secondary victimization of victims by the media. The first part deals with children and their fundamental needs and rights, is also briefly characterized CAN syndrome. It also deals with the media and their impact on the victim, which is described secondary victimization.

The second part discusses the highly publicized case Kuřim is exam-mano, as this scandal has been violated. This case is used as a negative by-example, the influence of media on the victim. This case was deliberately chosen because it is an example of how this should not be and it also came with a "muzzle law" is at work also mentioned.